

ΑΡΙΣΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ – ΔΙΚΤΥΟ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Ανάλυση σεναρίων για το μέλλον της
βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα –
Περίληψη

ΙΟΥΛΙΟΣ - 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
1. Γεωργία.....	3
1.1. Περιβάλλον.....	4
1.2 Η σημερινή κατάσταση με μια ματιά.....	4
1.3 Κατηγορίες της Γεωργίας.....	5
2. Εισαγωγή στη βιολογική γεωργία	8
2.1 Τι είναι η βιολογική γεωργία.....	8
2.2 Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα	8
2.3 Τι είναι το Βιολογικό προϊόν.....	9
2.4 Σύστημα ελέγχου.....	11
2.5 Ελάχιστες απαιτήσεις ελέγχου και μέτρα ασφαλείας στο πλαίσιο του καθεστώτος ελέγχου των βιολογικών προϊόντων.....	11
3. Αξιολόγηση κρίσιμων παραμέτρων	15
3.1 Η Βιολογική Γεωργία στην Ευρώπη.....	15
3.2 Το σύστημα πιστοποίησης.....	16
3.3 Η Βιολογική γεωργία στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.....	16
3.4 Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας	19
3.4.1 Η εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας στο ευρωπαϊκό επίπεδο	19
3.4.2 Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τα βιολογικά τρόφιμα και τις βιολογικές καλλιέργειες.....	19
3.4.3 Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: Εξέλιξη και Προοπτικές	20
3.4.4 Οικονομική ενίσχυση από την ΕΕ για προώθηση αγροτικών προϊόντων	21
3.4.5 Εξελίξεις της ζήτησης (εγχώρια και εισαγόμενη)	21
3.4.6 Στρατηγικές για την αύξηση της κατανάλωσης βιολογικών προϊόντων.....	22
3.4.7 Η εγχώρια αλυσίδα προσφοράς προϊόντων βιολογικής γεωργίας	23
3.4.8 Πρόβλεψη εξέλιξης καταναλωτικών / διατροφικών συνηθειών.....	24
3.5 Προβλήματα της βιολογικής Γεωργίας.....	25
4. Ανάλυση των προοπτικών της ελληνική βιολογικής γεωργίας – Εξέταση των εξελίξεων σε εθνικό επίπεδο.....	28
4.1 Αγροπεριβαλλοντική Πολιτική και Βιολογική Γεωργία	28
4.1.1 Εθνικό Πρόγραμμα Βιολογικής Γεωργίας	29
5. Πρόβλεψη εξέλιξης και κατευθύνσεων της ελληνική βιολογικής γεωργίας και των κρίσιμων συντελεστών επιτυχίας	30

1. Γεωργία

Με τον όρο " γεωργικός τομέας " ή " γεωργία ", όπως έχει καθιερωθεί στην ορολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), εκφράζεται η συστηματοποιημένη γνώση και πράξη που αφορά το χειρισμό των φυτών και των ζώων και στοχεύει στην ικανοποίηση ανθρώπινων αναγκών, διατροφικών και μη. Επομένως η γεωργία περιλαμβάνει τη διαδικασία παραγωγής των γεωργικών προϊόντων και τη διαδικασία ενσωμάτωσης σε αυτά άλλων υπηρεσιών, που αφορούν μετασχηματισμό της μορφής (βιομηχανοποίηση), του χώρου (μεταφορά) και του χρόνου (αποθήκευση και διατήρηση), για να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι ανθρώπινες ανάγκες.

Η ελληνική γεωργία έχει τεράστια οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική αξία. Η γεωργική δραστηριότητα υπήρξε ανέκαθεν η «ατμομηχανή» της οικονομίας της υπαίθρου, αν και τα τελευταία χρόνια η γεωργική οικονομία έχει παραχωρήσει την πρωτοκαθεδρία της στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών. Η γεωργία, στα πλαίσια της εθνικής οικονομίας αποτελεί σύστημα διατεταγμένων υποσυνόλων, καθένα από τα οποία παρουσιάζει σχετική αυτοτέλεια και ταυτόχρονα, κάθετη και οριζόντια, άμεση ή έμμεση εξάρτηση από τα υπόλοιπα.

Εκτιμάται ότι το 18% περίπου του ενεργού πληθυσμού στη χώρα μας απασχολείται, ή δηλώνει πως απασχολείται, στην πρωτογενή γεωργική παραγωγή, στις 820.000 περίπου γεωργικές εκμεταλλεύσεις που έχουν επισήμως δηλωθεί ότι λειτουργούν στη χώρα μας. Ωστόσο, σύμφωνα με σχετικά στοιχεία έγκυρων μελετών,, από το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων το 1993, το 25% έχουν μέγεθος λιγότερο από 9 στρέμματα και κατέχουν ποσοστό μόλις 2,8% της γεωργικής γης. Ένα 33,4% των εκμεταλλεύσεων έχουν μέγεθος από 10-29 στρέμματα και κατέχουν το 13,9% της γεωργικής γης. Οι υπόλοιπες γεωργικές εκμεταλλεύσεις (41,6%) καλύπτουν το 83% της γεωργικής γης με μέσο μέγεθος 71 στρέμματα. Συνεπώς, μόνον οι 340.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις (από το σύνολο των 820.000) αποτελούν τον πυρήνα της επαγγελματικής γεωργίας στην Ελλάδα.

Ο γεωργικός τομέας συμβάλλει με ποσοστό 8% στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας, απασχολεί το 17% του ενεργού πληθυσμού, κατέχει το 30% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας ενώ, παράλληλα, δημιουργεί προϋποθέσεις ανάπτυξης σε σημαντικό αριθμό άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της μεταποίησης (βιομηχανία τροφίμων και ποτών, κλωστοϋφαντουργία, επεξεργασία καπνού κλπ). Αν και η αγροτική παραγωγή και το αγροτικό εισόδημα συνεχίζουν να αυξάνονται, η συμβολή της γεωργίας στην τοπική απασχόληση και στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) μειώνεται σε σχέση με άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Γενικά, ο πρωτογενής τομέας αγροτικής παραγωγής αντιμετωπίζει ένα μείγμα δυσχερειών διαρθρωτικού και κυκλικού χαρακτήρα, αν και οι ενισχύσεις που προέρχονται από τον κρατικό και τον κοινοτικό προϋπολογισμό συνεχίζουν να είναι σημαντικότερες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, αυξανόμενες. Η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος σε πολλές περιοχές της ελληνικής υπαίθρου, και κυρίως στις περιοχές εντατικής καλλιέργειας, εμφανίζει σαφέστατα δείγματα υποβάθμισης. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν έχουν εξαλειφθεί από την Ελληνική ύπαιθρο, ενώ οι προσφερόμενες υπηρεσίες - δημόσιες και ιδιωτικές - δεν είναι οι προσδοκώμενες και σε ορισμένες περιπτώσεις απομακρυσμένων περιοχών απουσιάζουν παντελώς. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι απασχολούμενοι σε γεωργικές δραστηριότητες που κατοικούν σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 61,7% του συνόλου των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα. Εξάλλου, υπάρχουν Νομοί της χώρας όπου ο γεωργικός τομέας συμβάλλει με ποσοστό άνω του 50% τόσο στο ΑΕΠ όσο και στην απασχόληση.

Σε γενικές γραμμές και με μια πολύ συνοπτική αναφορά τα γεωργικά προϊόντα διακρίνονται στην μεγάλη κατηγορία της φυτικής παραγωγής και με σε αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι εξής τομείς: 1. Τομέας Φυτών Μεγάλης Καλλιέργειας (Δημητριακά-Ρύζι κλπ), 2. Τομέας Οπωροκηπευτικών, 3. Τομέας Οίνου, 4. Τομέας Ελαίου, 5. Τομέας Φαρμακευτικών & Αρωματικών φυτών, 6. Τομέας Ανθέων και καλλυπτιστικών, 7. Τομέας Σπόρων και πολλαπλασιαστικού υλικού.

1.1. Περιβάλλον

Η σχέση της Ελληνικής Γεωργίας με το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους που τη στηρίζουν εμφανίζει προβλήματα, τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και με τις κατάλληλες παρεμβάσεις είναι σε μεγάλο βαθμό αντιστρέψιμα.

Οι επιπτώσεις της γεωργίας στο περιβάλλον εμφανίζουν θετικές και αρνητικές πτυχές. Ως θετικές θεωρούνται η διατήρηση της φυσιογνωμίας της υπαίθρου και η διατήρηση του κοινωνικού ιστού, που αποτρέπει την πληθυσμιακή απογύμνωση των απομονωμένων περιφερειών της χώρας. Υπάρχουν όμως και αρνητικές επιπτώσεις, όπως η ρύπανση και η διάβρωση των εδαφών, που προκαλούνται από τις εντατικές καλλιέργειες. Τα προβλήματα ρύπανσης των φυσικών πόρων (έδαφος, νερό) οφείλονται κατά κύριο λόγο στην εντατικοποίηση της παραγωγής, στην ανορθολογική χρησιμοποίηση των τεχνολογικών εισροών, στη μη συμμόρφωση πολλές φορές των παραγωγών με τις διατάξεις της κοινοτικής και της εθνικής νομοθεσίας για το ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ καθώς και στη μη εφαρμογή κανόνων ορθολογικού χωροταξικού σχεδιασμού (περιοχές κορεσμένες λόγω υπερσυγκέντρωσης κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων).

Στον ορεινό και νησιωτικό χώρο έχουν εγκαταλειφθεί μεγάλες εκτάσεις γεωργικής γης, οι οποίες στη συνέχεια, με την επικράτηση διάφορων καταστάσεων (μετατροπή τους σε βοσκότοπους, επίδραση διάβρωσης, κ.α.) παρουσιάζουν έντονα συμπτώματα ερημοποίησης (πχ. νησιά Αιγαίου). Παράλληλα, η απουσία συστηματικής πολιτικής για την καταγραφή, την προστασία και την ανάδειξη του εγκαταλελειμμένου γεωργικού, πολιτιστικού περιβάλλοντος (μονοπάτια, καλύβια, λοιπές κατασκευές) οδηγεί σε έντονο προβληματισμό για τις απαραίτητες παρεμβάσεις στο άμεσο μέλλον.

Η εντατική γεωργία αποτελεί την αντίθετη όψη του προβλήματος. Τα προβλήματα συνδέονται με την αλόγιστη χρήση των μηχανικών μέσων στη διαδικασία της παραγωγής, την ανεξέλεγκτη χρήση φυτοχημικών μέσων - λιπασμάτων και άλλων χημικών σκευασμάτων, την αλόγιστη χρήση ή / και σπατάλη του αρδευτικού νερού, την ανεξέλεγκτη και αυθαίρετη κατασκευή έργων αξιοποίησης υδάτινων πόρων (ανόρυξη γεωτρήσεων, υδροληψίες από λίμνες και ποταμούς κ.α.) και την έλλειψη πολιτικής για την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων. Τα φαινόμενα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα τη ρύπανση των φυσικών πόρων (αυξημένες συγκεντρώσεις νιτρικών, υπαλάτιση υδάτων, αλάτωση εδαφών) την καταστροφή των οικοσυστημάτων, τη διολίσθηση προς την οικολογική ερήμωση και τη χρόνια λειψυδρία. Τέτοια φαινόμενα είναι πλέον έντονα σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως στο Αργολικό πεδίο, στο Θεσσαλικό κάμπο, τον κάμπο της Βοιωτίας και στη πεδιάδα Ηλείας – όπου η στάθμη του υδροφόρου ορίζοντα έχει κατέβει αισθητά, η άντληση του νερού γίνεται από βάθη άνω των 300 μέτρων, οι συγκεντρώσεις νιτρικών είναι αυξημένες – και στα νησιά κυρίως του Αιγαίου, όπου όλα σχεδόν τα νερά έχουν καταστεί υφάλμυρα από την αλόγιστη ανόρυξη γεωτρήσεων.

Άμεσα συνυφασμένο με την προστασία του περιβάλλοντος είναι και το πρόβλημα της μείωσης της γεωργικής γης, κυρίως αυτής που είναι υψηλής παραγωγικότητας, στις νησιωτικές, περιαστικές και παραθαλάσσιες περιοχές. Ιδιαίτερα έντονες είναι επίσης οι πιέσεις για την αλλαγή χρήσεων γης σε αυτές τις περιοχές, κυρίως εξαιτίας της επέκτασης των οικιστικών και τουριστικών χρήσεων.

1.2 Η σημερινή κατάσταση με μια ματιά

Συνοψίζοντας όλα τα ανωτέρω καταλήγουμε στα εξής: Το ποσοστό απασχόλησης με γεωργικές δραστηριότητες στην Ελλάδα ανέρχεται στο 17%, το κατά μέσο όρο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι 4,3 εκτάρια ενώ το ακαθάριστο γεωργικό προϊόν κινείται στο 8%. Τα δάση καλύπτουν το 19% της ελληνικής επικράτειας διαδραματίζοντας μάλλον περιβαλλοντικό παρά παραγωγικό ρόλο. Ο ελληνικός γεωργικός τομέας επωφελείται από το ευνοϊκό κλίμα, προσφέρει ένα ευρύ φάσμα ποιοτικών προϊόντων και διευκολύνεται από την εγγύτητα των δυνητικών αγορών όπως είναι τα Βαλκάνια και οι Χώρες της Κεντρική και Ανατολικής Ευρώπης, το άνοιγμα των οποίων πρόκειται να προωθήσει τις συναλλαγές αλλά επίσης να δημιουργήσει νέες συνθήκες ανταγωνισμού. Το μικρό όμως μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και ο κατακερματισμός των γεωργικών εκτάσεων, αποτελούν μειονεκτήματα όσο αφορά την αποδοτικότητα της γεωργίας, καθώς επίσης και ο εύαλτος χαρακτήρας των δομών εμπορίας, το χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης και η γήρανση του γεωργικού πληθυσμού (το 57% των καλλιεργητών είναι άνω των 55 ετών).

Εξάλλου, υφίστανται κίνδυνοι για το περιβάλλον: ρύπανση των υδάτων, του εδάφους και των οικοσυστημάτων, η οποία προξενείται από την εντατική γεωργία των πεδινών περιοχών και από την βιομηχανία των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων ή ανπιστροφή, εγκατάλειψη των μειονεκτικών αγροτικών περιοχών, υποβάθμιση των τοπίων και της κληρονομιάς, κίνδυνοι πυρκαγιάς και διάβρωσης του εδάφους.

1.3 Κατηγορίες της Γεωργίας

Ανάλογα με την ανθρώπινη παρέμβαση και τον τρόπο μελέτης της φύσης, μπορούν να διακριθούν τρεις μορφές ενάσκησης της γεωργίας: η φυσική, η συμβατική και η αειφόρος. Η φυσική γεωργία θέτει ως βασική προϋπόθεση το αναλλοίωτο του φυσικού οικοσυστήματος. Η φυσική γεωργία, με την ευρεία έννοια, μπορεί να θεωρηθεί ως κίνημα της οικολογικής γεωργίας. Αντίθετα η συμβατική και η αειφόρος γεωργία χρησιμοποιούνται σε τροποποιημένο από την ανθρώπινη παρέμβαση οικοσύστημα, γνωστό ως αγροοικοσύστημα.

Η αειφόρος γεωργία περιλαμβάνει την οικολογική και την ολοκληρωμένη γεωργία, ενώ η οικολογική γεωργία περιλαμβάνει την παραδοσιακή γεωργία την οποία και προσπαθεί να βελτιώσει, ενώ παράλληλα συμπεριλαμβάνει και την βιοδυναμική, οργανική και οργανοβιολογική καλλιέργεια.

Φυσική γεωργία

Η φυσική γεωργία ή καλλιέργεια θέλει τη φύση ελεύθερη από κάθε ανθρώπινη παρέμβαση. Βασική προϋπόθεση για να εφαρμόσουμε την φυσική γεωργία είναι να κατανοήσουμε και να ακολουθήσουμε πιστά τους κανόνες που διέπουν αυτή την μορφή καλλιέργειας οι οποίοι συνοψίζονται σε πέντε απλά βήματα, από τα οποία καταλαβαίνει κανείς ότι δεν πρέπει να κάνει απολύτως τίποτα. Δηλαδή, δεν επιτρέπεται το όργωμα, το λίπασμα, τα φυτοφάρμακα, το βοτάνισμα και το κλάδεμα. Για τη φυσική γεωργία η ανθρώπινη ζωή και προσφορά στη φύση περιορίζεται στην προσφορά και μόνο υπηρεσίας σε αυτή. Ο άνθρωπος ζει ελεύθερα στο οικοσύστημα από την αφθονία του και μόνο και δεν χρειάζεται να καταφύγει σε καμιά σκόπιμη παρέμβαση.

Η φυσική γεωργία έχει τους βασικούς της πυρήνες στην Άπω Ανατολή. Περιγράφει συστήματα εφαρμογής της προσαρμοσμένα κυρίως στις καλλιέργειες του ανατολικού κόσμου. Είναι πολύ περιορισμένος ο αριθμός των καλλιεργητών που ακολουθούν αυτή τη μορφή γεωργίας.

Συμβατική Γεωργία

Είναι η κύρια μορφή της γεωργίας που εφαρμόζεται έως και σήμερα. Γνωστή και ως κλασική, επιστημονική, σύγχρονη και χημική. Βασίζεται στην εντατικοποίηση, στην έντονη εκμηχάνιση και στην περιορισμένη ή μηδαμινή βιοποικιλότητα. Αξιοποιεί ανεξέλεγκτα τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους και τα συνθετικά αγροχημικά (γεωργικά φάρμακα και λιπάσματα). Εισάγει απεριόριστη ενέργεια για να καλύψει τις αυξημένες ανάγκες των δραστηριοτήτων της.

Ο ενεργειακός συντελεστής που εκφράζεται με τον λόγο της απόδοσης προς την εισερχόμενη ενέργεια, στην περίπτωση της συμβατικής γεωργίας πλησιάζει τη μονάδα, όταν στην αειφόρο γεωργία βρίσκεται κατά μέσο όρο κοντά στο 18.

Η εντατικοποίηση αποσταθεροποιεί και απλουστεύει το αγροοικοσύστημα, εξαντλεί τους φυσικούς πόρους (επίδραση στην χλωρίδα και στην πανίδα) και καθιστά το έδαφος άχρηστο και αδρανές υλικό. Η εκμηχάνιση ανοίγει τους κρουούς εισροών ενέργειας και τους δρόμους εξόδου των εργατικών χεριών προς τα αστικά κέντρα. Η μονοκαλλιέργεια, το συνηθέστερο σύστημα καλλιέργειας στη συμβατική γεωργία, καταστρέφει τη βιοποικιλότητα και εξαφανίζει το πολύτιμο φυσικό γενετικό υλικό για τη δημιουργία του οποίου χρειάστηκαν πολλά χρόνια. Η αλόγιστη χρήση των αγροχημικών ρυπαίνει το περιβάλλον (ρύπανση των υπόγειων και επιφανειακών νερών, του εδάφους και του αέρα), ενώ παράλληλα εξουδετερώνονται οι μηχανισμοί αποικοδόμησης και παροπλίζονται. Ανήμποροι λοιπόν οι μηχανισμοί δεν μπορούν να αφομοιώσουν όλα αυτά τα χημικά, ενώ οι επιπτώσεις αυτής της χρήσης εμφανίζονται και στην υγεία του ανθρώπου είτε άμεσα

(έκθεση σε γεωργικά φάρμακα), είτε έμμεσα (κατανάλωση γεωργικών προϊόντων τα οποία περιέχουν υπολείμματα γεωργικών φαρμάκων).

Παρόλα τα αρνητικά αποτελέσματα και τις επιπτώσεις της συμβατικής γεωργίας, δεν θα ήμασταν σε θέση να βρισκόμασταν σήμερα εδώ αν δεν χρησιμοποιούσαμε την συμβατική γεωργία, διότι το πλεονέκτημά της είναι η αύξηση της παραγωγής και δεδομένης της εξάπλωσης του ανθρώπινου είδους και των αυξημένων αναγκών του, δεν θα υπήρχε περίπτωση να καλυφθούν όλα αυτά και να επιβιώσει το ανθρώπινο γένος.

Αειφόρος γεωργία

Είναι η μορφή της γεωργίας, που καλείται να υποκαταστήσει και να λύσει τα προβλήματα που έχει δημιουργήσει η συμβατική γεωργία. Γνωστή και ως αειφορική ή εναλλακτική βασίζεται στην οικολογική παρέμβαση της ανθρώπινης δραστηριότητας στο αγροοικοσύστημα και είναι στην ουσία η εφαρμογή της οικολογίας στη γεωργία. Επιδιώκει τον έλεγχο της αλληλεξάρτησης της ανθρώπινης δράσης και του βιοφυσικού κόσμου, ώστε να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα, να αποφευχθεί η δήμευση του φυσικού πλούτου, να περιοριστεί στο ελάχιστο η εισροή ενέργειας, η εκμηχάνιση, η εντατικοποίηση και η χρήση των συνθετικών αγροχημικών. Έτσι θα εξασφαλιστεί η άριστη παραγωγικότητα του αγροοικοσυστήματος, θα διορθωθούν οι ζημιές από τις ανεξέλεγκτες ανθρώπινες παρεμβάσεις και θα εξασφαλιστεί το διηνεκές της παραγωγής.

Η ολιστική θεώρηση του αγροοικοσυστήματος διαμορφώνει μια δυναμική και αειφόρο ισορροπία, που απαιτεί επαναπροσδιορισμό των επιμέρους συστημάτων. Η κατάταξη για παράδειγμα των εδαφών με βάση τη γονιμότητα δεν είναι αρκετή για την αειφόρο γεωργία. Πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη και η αντοχή τους στη διάβρωση, η φυτοκάλυψη και οι εφαρμοζόμενες καλλιεργητικές τεχνικές. Η εκτίμηση και η επιλογή των μεθόδων φυτοπροστασίας δε στηρίζεται μόνο στην αποτελεσματικότητά τους. Είναι απαραίτητο να συνεκτιμηθούν όλοι οι βιοτικοί και αβιοτικοί παράγοντες που εμπλέκονται στο συγκεκριμένο παθοοικοσύστημα.

Η φυσική και αειφόρος γεωργία στοχεύουν στην διηνεκή ανάπτυξη της περιοχής στην οποία εφαρμόζονται. Ενδιαφέρονται δηλαδή για την ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.

Ολοκληρωμένη γεωργία

Η συνδυασμένη χρησιμοποίηση βιολογικών, καλλιεργητικών, χημικών και άλλων μεθόδων (γενετική μηχανική) για την καλλιέργεια και την αντιμετώπιση των ασθενειών και των εχθρών. Για κάθε μέθοδο και κάθε σύστημα που θα χρησιμοποιηθεί, εκτιμάται πάντα το οικονομικό κόστος αλλά και το περιβαλλοντικό κόστος που προκύπτει από την εφαρμογή της μεθόδου ή του συστήματος.

Στόχος της ολοκληρωμένης παραγωγής είναι κυρίως η παραγωγή προϊόντων κατά προτίμηση χωρίς υπολείμματα τοξικών ουσιών ή εντός των επιτρεπτών και με ελάχιστη δυνατή ρύπανση και διατάραξη της ισορροπίας του οικοσυστήματος από γεωργικά φάρμακα, λιπάσματα και άλλες ανεπιθύμητες ουσίες ή προϊόντα. Συνεπώς, ο στόχος της ολοκληρωμένης φυτικής παραγωγής δεν διαφέρει από το στόχο της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας και η ολοκληρωμένη φυτοπροστασία αποτελεί τον κορμό της ολοκληρωμένης παραγωγής.

Οικολογική γεωργία

Η οικολογική γεωργία χάνεται στα βάθη της ανθρώπινης ιστορίας. Οι αρχές και οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί αποτελούν συνέχεια της λεγόμενης παραδοσιακής γεωργίας. Η μελέτη όμως της παραδοσιακής γεωργίας, που είναι ένας τύπος οικολογικής γεωργίας και η ανάπτυξη της αγροοικολογίας σε συνδυασμό με την απαίτηση του ανθρώπου για προϊόντα ποιότητας και υγιεινά καθώς και την ευαισθησία του ανθρώπου για το περιβάλλον, όλα αυτά μαζί βοήθησαν για να αναπτυχθεί αυτή η μορφή καλλιέργειας. Η οικολογική γεωργία θεωρείται μοχλός για την αειφόρο ανάπτυξη και αειφόρο γεωργία.

Η οικολογική γεωργία είναι γνωστή και ως οργανική ή και βιολογική. Δεν υπάρχει σαφής ορισμός διότι παρακολουθεί τις εξελίξεις και υιοθετεί τα αποτελέσματα της επιστήμης, τα οποία ταιριάζουν με τις αρχές της. Μια προσέγγιση του ορισμού είναι η εξής: Είναι το σύστημα εκείνο το οποίο βασίζεται στη μέγιστη χρησιμοποίηση της αμειψισποράς των οργανικών υπολειμμάτων, της κοπριάς, των ψυχανθών και της χλωρής λίπανσης, καθώς και στην εισροή οργανικής ουσίας και άλλων απαραίτητων μέσων, στη μηχανή, στις σκόνες των πετρωμάτων και στη βιολογική αντιμετώπιση των εχθρών, ασθενειών, και αγριόχορτων. Όλες αυτές οι πρακτικές επιτρέπουν τη βελτίωση της παραγωγικότητας του εδάφους, την άριστη διατροφή των φυτών και τον έλεγχο των φυτοπαράσιτων.

Οι βιοκαλλιεργητές αποφεύγουν αυστηρά τη χρησιμοποίηση συνθετικών αγροχημικών, ρυθμιστών ανάπτυξης και προσθετικών στη διατροφή των ζώων. Χρησιμοποιούν τις σύγχρονες μηχανές, τις συνιστώμενες ποικιλίες, υβρίδια και πιστοποιημένους σπόρους. Παίρνουν μέτρα για τη διατήρηση της γονιμότητας των εδαφών για τα οποία πιστεύουν πως είναι ζωντανές βιοκοινότητες και όχι αδρανές υλικό με αποθήκες θρεπτικών συστατικών, καθώς και για την προστασία των νερών. Εφαρμόζουν τεχνικές ανακύκλωσης των οργανικών και φυτικών υπολειμμάτων.

Η οικολογική γεωργία αξιοποιεί καλύτερα και αποδοτικότερα την ενέργεια. Χρειάζεται 12% περισσότερα εργατικά χέρια. Η παραγωγή της είναι υποδεέστερη από εκείνη της συμβατικής κατά 10 – 30%. Η διαφορά αυτή μειώνεται με τα χρόνια και σε ξηρικά εδάφη ισοσκελίζεται. Οι τιμές διάθεσης των βιολογικών προϊόντων σε οργανωμένες αγορές είναι υψηλότερες κατά 15 – 20%.

Παραδοσιακή καλλιέργεια

Εφαρμόζεται στο 60% της καλλιεργούμενης έκτασης του πλανήτη και κυρίως στον τρίτο κόσμο. Πρόκειται για μορφή προσαρμοσμένη, ύστερα από πολλούς αιώνες, στις επικρατούσες συνθήκες του αγροοικοσυστήματος. Περιλαμβάνει συστήματα που επιτρέπουν στη γεωργική εκμετάλλευση να ικανοποιήσει τις ανάγκες, χωρίς να ανατρέξει στη μηχανοποίηση και στα συνθετικά αγροχημικά. Παράγει σε περιθωριακές περιοχές και ενδιαφέρεται για τη μακροχρόνια αριστοποίηση της παραγωγικότητας και όχι για τη βραχυχρόνια μεγιστοποίηση της παραγωγής. Αξιοποιεί τους διατιθέμενους πόρους και δεν καταφεύγει στην έξωθεν αναζήτησή τους. Οι τεχνικές που χρησιμοποιεί είναι αποτέλεσμα μακροχρόνιων δοκιμών. Ξεχωρίζει το σύστημα της πολυκαλλιέργειας.

Οργανική καλλιέργεια

Είναι μια γεωργία, όπου οι καλλιεργητές είναι πολύ προσεκτικοί στα φαινόμενα της φύσης και στη διατήρηση του χούμου στο έδαφος. Θεωρεί πως το κομπόστ είναι βασικός παράγοντας στην παραγωγή και ποιότητα των προϊόντων, στη διατήρηση του εδάφους και στην ανάπτυξη αντοχής των φυτών στα παράσιτα. Στόχος της οργανικής γεωργίας είναι η φυσική καλλιέργεια που λαμβάνει υπ' όψη τη ζωντανή σχέση μεταξύ των φυτών, της γης, των ζώων, και του ανθρώπου, αλλά και την προστασία του εδάφους, ώστε να περιοριστούν τα φαινόμενα της διάβρωσης και των κλιματικών καταστροφών. Η κίνηση αυτή βρήκε ανταπόκριση στην Αγγλία, στην Ινδία και στην Αμερική.

Οργανοβιολογική καλλιέργεια.

Έχει στόχους οικονομικούς και κοινωνικούς. Επιδιώκει την αυτάρκεια και τη συντόμηση του δρόμου μεταξύ της παραγωγής και της κατανάλωσης. Είναι μια οικολογική κίνηση για την προστασία του περιβάλλοντος, την ποιότητα της παραγωγής, τη χρησιμοποίηση ήπιων και ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, την αποφυγή μολύνσεων, σπατάλης και διασπάθισης του παραγωγικού πλούτου. Πιστεύει στην τεχνολογική πρόοδο. Δε θεωρεί απαραίτητο το συνδυασμό γεωργίας – κτηνοτροφίας, αν εξασφαλιζόταν η οργανική ουσία από άλλες πηγές. Η κίνηση αυτή έχει σήμερα λίγους οπαδούς στη Γερμανία, Γαλλία και Ελβετία.

2. Εισαγωγή στη βιολογική γεωργία

Με τον όρο βιολογική καλλιέργεια εννοείται μια ολοκληρωμένη πρόταση παραγωγής οικολογικού προσανατολισμού, σύμφωνα με την οποία οι παράγοντες που καθορίζουν την ποιότητα και την ποσότητα των παραγόμενων προϊόντων αντιμετωπίζονται συνολικά.

Το σύστημα αυτό σέβεται τη φύση και προσπαθεί να συνεργάζεται μαζί της. Στο πλαίσιο αυτό χρησιμοποιεί ήπιες τεχνικές κατεργασίας της γης και προϊόντα φυτοπροστασίας και λίπανσης που δεν αποτελούν κίνδυνο για το περιβάλλον. Δεν αποτελεί την επιστροφή στην "εποχή του λίθου", αλλά αξιοποιεί κάθε σύγχρονη γνώση στο βαθμό που λειτουργεί σε αρμονία με τις φυσικές διαδικασίες για να παράγει προϊόντα με εξαιρετικές οργανοληπτικές ιδιότητες και πάνω απ' όλα "καθαρά".

2.1 Τι είναι η βιολογική γεωργία

Είναι ένα σύστημα διαχείρισης και παραγωγής αγροτικών προϊόντων που στηρίζεται σε φυσικές διεργασίες, στη μη χρησιμοποίηση χημικών συνθετικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και στη χρησιμοποίηση εναλλακτικών προς τη χημική μεθόδων αντιμετώπισης εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων, καθώς και στη χρησιμοποίηση τεχνικών παραγωγής, όπως η αμειψισπορά και η ανακύκλωση φυτικών και ζωικών υπολειμμάτων που διατηρούν τη φυσική ισορροπία και τη νομιμότητα του εδάφους.

Η βιολογική γεωργία βασίζεται κυρίως:

- Στην χρησιμοποίηση κατά το δυνατόν ανανεώσιμων φυσικών πόρων σε τοπικό επίπεδο, στην αυτάρκεια του εδάφους σε οργανική ουσία και θρεπτικά στοιχεία και στη βιοποικιλότητα του οικοσυστήματος που αποτελεί και τον κύριο παράγοντα στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας του.
- Στην χρησιμοποίηση ιθαγενών ανθεκτικών φυτών και φυλών ζώων που έχουν προσαρμοστεί στις τοπικές συνθήκες καθώς και στην κατάλληλη επιλογή καλλιεργητικών τεχνικών και εναλλαγή καλλιεργειών, με προτίμηση στα μεικτά συστήματα γεωργίας (συνύπαρξη φυτικής και ζωικής παραγωγής στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις).

2.2 Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα

Το κίνημα της βιολογικής γεωργίας, αν και στον Ευρωπαϊκό χώρο βρίσκει τις ρίζες του στα τέλη του περασμένου αιώνα, στην Ελλάδα πρωτοακούγεται στη δεκαετία του '70, στο χώρο των υγιεινιστών, ως μια μορφή παραγωγής με προϊόντα "καθαρά", χωρίς χημικά κατάλοιπα.

Οι πρώτες εμφανίσεις ωστόσο στον χώρο αυτό γίνονται κατά την πενταετία '80 - '85, οπότε και δημιουργούνται οι αρχικοί πυρήνες ενημέρωσης και δράσης και συγκεκριμένα η Συντονιστική Επιτροπή Βιοκαλλιεργητών, την οποία και διαδέχεται ο Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας Ελλάδας. Στη συνέχεια της δεκαετίας μπαίνουν οι βάσεις για τα πρώτα οργανωμένα προγράμματα βιοκαλλιέργειας – λάδι στη Μάνη και Κορινθιακή σταφίδα στην Αιγιαλεία Αχαΐας – με προϊόντα εξαγωγικού προσανατολισμού. Το όλο σκηνικό μεταβάλλεται σημαντικά από τις αρχές της δεκαετίας του '90 – εσπεριδοειδή στη Λακωνία, αμπελοκαλλιέργεια στη Νάουσα, ακτινίδια στη Κρύα Βρύση - οπότε η Ευρωπαϊκή Ένωση, κάτω από την πίεση των εκεί κινημάτων, αναγνωρίζει πλέον επίσημα την βιολογική γεωργία, με την ψήφιση του Κανονισμού 2092/91, ο οποίος και καθορίζει την έννοια της βιολογικής γεωργίας, με βάση τους κανόνες της IFOAM, της Διεθνούς Ομοσπονδίας Οργανώσεων Βιολογικής Γεωργίας.

Οι εξελίξεις αυτές σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μεταφέρθηκαν βέβαια και στη χώρα μας, με καθυστέρηση της εφαρμογής του Κανονισμού κατά 2 χρόνια. Η χρονιά ορόσημο είναι το έτος 1993, η οποία μας επιτρέπει να έχουμε επίσημες καταγραφές καθώς και την επίσημη πορεία που παρουσιάζει η χώρα μας στην εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας.

Όσον αφορά τα είδη των καλλιεργειών όπου εφαρμόζεται η βιολογική γεωργία, φαίνεται να καλύπτεται ολόκληρο σχεδόν το φάσμα της γεωργικής παραγωγής, με την ελιά να καταλαμβάνει

την κυρίαρχη θέση, ακολουθεί το αμπέλι, τα σιτηρά, τα εσπεριδοειδή κ.α. Σήμερα πια χιλιάδες παραγωγών έχουν υιοθετήσει τις αρχές της βιολογικής γεωργίας και μεμονωμένα ή συσπειρωμένα, είτε σε ομάδες παραγωγών είτε μέσα από επιχειρηματικούς φορείς, δίνουν ένα πιο σύγχρονο πρόσωπο στην ελληνική βιοκαλλιέργεια, υλοποιώντας την πίστη τους για μια γεωργία που σέβεται το περιβάλλον.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας (Στατιστικά στοιχεία 2001), Ο αριθμός των βιοκαλλιεργητών στη χώρα μας ανέρχεται στους 7.055, οι οποίοι καλλιεργούν με βιολογικό τρόπο έκταση 311.182 στρεμμάτων, εκ των οποίων 150.657,96 στρέμματα παράγουν πλήρως Βιολογικά Προϊόντα (ΒΠ), 160.524,07 παράγουν βιολογικά προϊόντα Μεταβατικού Σταδίου (ΜΣ), ενώ από το άθροισμα καταλαβαίνουμε ότι στα στρέμματα τα οποία βρίσκονται σε Καθεστώς Ελέγχου (ΚΕ) συμπεριλαμβάνονται και αυτά του μεταβατικού σταδίου.

Πίνακας 1. Συνολικές εκτάσεις καλλιεργειών βιολογικής παραγωγής στην Ελλάδα

Έτος	Έκταση (στρ.)	Αύξηση %
2001	311.182	58 %
2000	267.070	62 %
1999	214.512	69 %
1998	154.019	77 %
1997	99.995	94 %
1996	52.964	110 %
1995	24.009	101 %
1994	11.882	-

Η μεγαλύτερη αύξηση των εκτάσεων της βιολογικής γεωργίας παρατηρείται για τα έτη 1994 μέχρι και το 1996 και την κύρια επίδραση φαίνεται πως έπαιξε ο Κανονισμός 2078/92 της Ε.Ε., που αφορά τις επιδοτήσεις για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων. Το μέσο μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, που έχουν ενταχθεί στη βιολογική γεωργία αυξάνεται σταδιακά όλα τα τελευταία χρόνια και για το 2001 έχει φτάσει να είναι περίπου 44 στρέμματα. Το στοιχείο αυτό οδηγεί στο πιθανό συμπέρασμα ότι στη βιολογική γεωργία εντάσσονται επαγγελματίες αγρότες με μεγαλύτερες εκτάσεις ή ακόμη και με το σύνολο των εκτάσεων τους. Φαίνεται δηλαδή να περνάμε από τη δοκιμή και τον πειραματισμό σε ένα περισσότερο επαγγελματικό στάδιο.

2.3 Τι είναι το Βιολογικό προϊόν

Βιολογικό προϊόν είναι αυτό που καλλιεργείται σύμφωνα με τις μεθόδους της βιολογικής γεωργίας. Δηλαδή χωρίς τη χρησιμοποίηση χημικών και συνθετικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, όπως λιπάσματα, παρασιτοκτόνα, ζιζανιοκτόνα, ορμόνες, φυτοφάρμακα, κ.α σε όλα τα στάδια της παραγωγής. Το βιολογικό προϊόν μπορεί να είναι ένα μη μεταποιημένο προϊόν φυτικής ή ζωικής προέλευσης π.χ. φρούτα, λαχανικά, πατάτες, ντομάτες, σιτάρι, βαμβάκι, ζωοτροφές, κρέας κ.α. καθώς επίσης και ένα είδος τροφίμου που κυρίως αποτελείται από ένα ή περισσότερα συστατικά φυτικής προέλευσης π.χ. λάδι, αλεύρι, μαρμελάδα, τοματοπολτός, ζυμαρικά, είδη αρτοποιίας, γαλακτοκομικά προϊόντα κ.α.

Κανένα προϊόν δεν διατίθεται στο εμπόριο ως "βιολογικό" χωρίς να έχει ελεγχθεί και να πιστοποιηθεί. Κάθε χώρα υποδεικνύει μια ή περισσότερες αρμόδιες αρχές ή εγκρίνει ιδιωτικούς οργανισμούς με σκοπό τον έλεγχο και την πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων ενώ ταυτόχρονα ορίζει μια αρχή υπεύθυνη για την έγκριση και την επίβλεψη.

Τα βιολογικά προϊόντα είναι βέβαια αποτέλεσμα ελεγχόμενης παραγωγικής διαδικασίας ως προς τα χημικά και τα φάρμακα, αλλά πρωτίστως πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις περί ποιότητας που ισχύουν για όλα τα τρόφιμα (ένα βιολογικό προϊόν είναι απαλλαγμένο από συνθετικά αγροχημικά, αλλά δεν είναι κατ' ανάγκην και εύγευστο, η νοστιμιά του τροφίμου, εκτός των άλλων, είναι άμεση συνάρτηση της ποικιλίας που καλλιεργεί ο αγρότης). Όλα τα βιολογικά προϊόντα που πωλούνται σε

καταστήματα πρέπει να είναι συσκευασμένα και να έχουν την ένδειξη "προϊόν βιολογικής γεωργίας" ή "προϊόν βιολογικής γεωργίας σε μεταβατικό στάδιο". Δεν επιτρέπεται να πωλούνται χύμα, π.χ., σε καφάσι. Είναι δικαίωμά μας να ζητήσουμε να μάθουμε το όνομα του παραγωγού από τον οποίο προμηθεύτηκαν τα προϊόντα. Μόνο όταν αγοράζουμε κατευθείαν από το κτήμα του παραγωγού, μπορούμε να τα αγοράσουμε εκτός συσκευασίας. Τα παραδοσιακά προϊόντα δεν σημαίνει ότι είναι και βιολογικά. Για παράδειγμα, μία μαρμελάδα φράουλα παραδοσιακή γίνεται με κάποια παραδοσιακή συνταγή, αλλά δεν σημαίνει ότι η φράουλα καλλιεργήθηκε βιολογικά. Όταν όμως η μαρμελάδα είναι παραδοσιακή και με βιολογική φράουλα, τότε στη συσκευασία θα πρέπει να αναφέρεται η βιολογική προέλευση της φράουλας.

Τα βιολογικά προϊόντα παράγονται σύμφωνα με τις προδιαγραφές του κανονισμού της Ε.Ε. 2092/91, η τήρηση των οποίων προϋποθέτει ότι:

Η γονιμότητα του εδάφους διατηρείται και αυξάνεται στις κατάλληλες περιπτώσεις με:

- καλλιέργεια ψυχανθών
- με χλωρή λίπανση
- με καλλιέργεια βαθύρριζων φυτών (αμειψισπορά)
- με την ενσωμάτωση οργανικών λιπασμάτων (κοπριά, κομπόστ) τα οποία πληρούν συγκεκριμένες προδιαγραφές.

Η καταπολέμηση των ασθενειών και των επιζήμιων εντόμων και των ζιζανίων πραγματοποιείται με την εφαρμογή των ακόλουθων μέτρων:

- Επιλογή των κατάλληλων ειδών και ποικιλιών
- Εναλλαγή των καλλιεργειών (αμειψισπορά)
- Λήψη κατάλληλων μέτρων (φυτοφράκτες, φωλιές, διασπορά εχθρών κλπ)
- Καταστροφή των ζιζανίων με φωτιά
- Χρήση ακίνδυνων φυτοπροστατευτικών προϊόντων (που αναφέρονται στο παράρτημα 2 του καν. 2092/91) μόνο σε περιπτώσεις που η καλλιέργεια κινδυνεύει άμεσα.

Εξετάζοντας την έκταση που καταλαμβάνουν οι βιοκαλλιέργειες σε σχέση με την συνολικά καλλιεργούμενη έκταση της χώρας μας φαίνεται ότι αυτές καλύπτουν μόλις το 0,7%. Όσον αφορά τα είδη των καλλιεργειών όπου εφαρμόζεται η βιολογική καλλιέργεια εντυπωσιακή είναι η ανισοκατανομή η οποία παρατηρείται μεταξύ των καλλιεργούμενων προϊόντων. Αξίζει να σημειωθεί ότι ειδικά η καλλιέργεια της ελιάς καλύπτει το 50 περίπου των συνολικών εκτάσεων των βιοκαλλιεργειών, ενώ ακολουθούν τα σιτηρά με ποσοστό 13%, το αμπέλι με 8,5% και τα εσπεριδοειδή με 6,5%.

Πίνακας 2. Συνολικές εκτάσεις ελιάς – αμπέλου - εσπεριδοειδών βιολογικής παραγωγής στην Ελλάδα

Έτος	Ελιά (στρ.)	Αμπέλι (στρ.)	Εσπεριδοειδή (στρ.)
2001	155.002	25.962	20.692
2000	130.452	23.687	17.582
1999	115.462	19.464	14.692
1998	94.752	15.660	12.990
1997	58.500	11.217	7.950
1996	32.614	5.700	2.537
1995	14.700	2.997	1.150
1994	5.600	950	900

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας

2.4 Σύστημα ελέγχου

Κάθε επιχειρηματίας που παράγει, παρασκευάζει ή εισάγει από τρίτες χώρες βιολογικά προϊόντα με σκοπό την εμπορία τους, πρέπει:

α) να γνωστοποιεί τη δραστηριότητά του αυτή στην αρμόδια αρχή του κράτους (Διευθύνσεις Γεωργίας στις κατά τόπους Νομαρχίες) στο οποίο ασκεί τη δραστηριότητά του·

β) να υποβάλει την επιχείρησή του στο σύστημα ελέγχου που προβλέπεται για τα βιολογικά προϊόντα

Τα κράτη μέλη εγκαθιδρύουν σύστημα ελέγχου, το οποίο διαχειρίζονται μία ή περισσότερες αρμόδιες αρχές ή / και εγκεκριμένοι ιδιωτικοί οργανισμοί, και προς το οποίο οφείλουν να συμμορφώνονται οι επιχειρήσεις που παράγουν, παρασκευάζουν ή εισάγουν από τρίτες χώρες βιολογικά προϊόντα

Η αρχή ελέγχου και οι εγκεκριμένοι οργανισμοί ελέγχου εξασφαλίζουν την εφαρμογή, στις εκμεταλλεύσεις που ελέγχουν, τουλάχιστον των μέτρων ελέγχου και προφύλαξης και δεν αποκαλύπτουν σε άλλα πρόσωπα, εκτός από τους υπεύθυνους της εκμετάλλευσης και τις αρμόδιες δημόσιες αρχές, πληροφορίες ή στοιχεία που περιέχονται εις γνώση τους κατά τη διενέργεια των ελέγχων.

2.5 Ελάχιστες απαιτήσεις ελέγχου και μέτρα ασφαλείας στο πλαίσιο του καθεστώτος ελέγχου των βιολογικών προϊόντων

ι) Αρχικός έλεγχος

Κατά την έναρξη εφαρμογής του καθεστώτος ελέγχου, ο υπεύθυνος επιχειρηματίας πρέπει να προβεί:

- σε πλήρη περιγραφή της μονάδας ή / και των χώρων ή / και της δραστηριότητας,
- στον καθορισμό όλων των συγκεκριμένων μέτρων που πρέπει να ληφθούν στο επίπεδο της μονάδας ή / και των χώρων ή / και της δραστηριότητας, για να διασφαλισθεί η τήρηση του Κανονισμού 2092/91, και ιδίως των απαιτήσεων του Παραρτήματος του Κανονισμού 2092/91.

Η περιγραφή και τα συγκεκριμένα μέτρα πρέπει να περιλαμβάνονται σε δήλωση που υπογράφει ο υπεύθυνος επιχειρηματίας. Επιπλέον, η εν λόγω δήλωση πρέπει να περιλαμβάνει δέσμευση του επιχειρηματία:

- να εκτελεί τις εργασίες σύμφωνα με την Νομοθεσία που διέπει την παραγωγή και εμπορία των βιολογικών προϊόντων
- να δέχεται, σε περίπτωση παράβασης τους ή παρατυπιών, την επιβολή των μέτρων που προβλέπονται από την Νομοθεσία
- να δέχεται να ενημερώνει εγγράφως τους αγοραστές του προϊόντος, ώστε να εξασφαλίζεται ότι αφαιρούνται από την εν λόγω παραγωγή οι ενδείξεις που αναφέρονται στην βιολογική μέθοδο παραγωγής.

Η δήλωση αυτή πρέπει να επαληθεύεται από τον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου, η οποία συντάσσει έκθεση που προσδιορίζει τις πιθανές ελλείψεις και παραβάσεις των διατάξεων του παρόντος Κανονισμού. Ο επιχειρηματίας πρέπει να προσυπογράψει την εν λόγω έκθεση και να λάβει τα αναγκαία διορθωτικά μέτρα.

ii) Γνωστοποιήσεις

Ο υπεύθυνος επιχειρηματίας πρέπει να γνωστοποιεί εγκαίρως στον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου κάθε μεταβολή της παραγωγικής του διαδικασίας ή τυχόν μέτρα που πρέπει να λάβει για να προφυλάξει την παραγωγή του από διάφορες προσβολές της καλλιέργειας.

iii) Επισκέψεις ελέγχου

Ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου πρέπει να πραγματοποιεί τουλάχιστον μια φορά το χρόνο, πλήρη έλεγχο των μονάδων παραγωγής / παρασκευής ή άλλων χώρων. Ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου μπορεί να διενεργεί δειγματοληψίες για την ανίχνευση προϊόντων απαγορευμένων από τον Κανονισμό ή για τον έλεγχο της χρήσης τεχνικών παραγωγής που δεν συμβιβάζονται με τον Κανονισμό 2092/91. Μπορούν επίσης να λαμβάνονται δείγματα και να διενεργούνται αναλύσεις για την ανίχνευση πιθανής ρύπανσης από απαγορευμένα προϊόντα. Οι αναλύσεις αυτές όμως είναι υποχρεωτικές, όταν υπάρχουν υπόνοιες για χρησιμοποίηση απαγορευμένων προϊόντων. Μετά από κάθε επίσκεψη συντάσσεται έκθεση ελέγχου που συνυπογράφεται από τον υπεύθυνο της ελεγχθείσας μονάδας ή τον αντιπρόσωπο του. Επιπλέον, ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου πραγματοποιεί σε τυχαία βάση επισκέψεις ελέγχου, αιφνιδιαστικές ή μη. Οι επισκέψεις καλύπτουν ιδίως τις εκμεταλλεύσεις ή τις καταστάσεις, όπου ενδέχεται να υπάρχει συγκεκριμένος κίνδυνος ή ανταλλαγή προϊόντων της βιολογικής παραγωγής με άλλα προϊόντα.

iv) Λογιστικά βιβλία

Στη μονάδα ή στις εγκαταστάσεις πρέπει να τηρούνται βιβλία αποθήκης και χρηματοοικονομικοί λογαριασμοί, για να δίνεται η δυνατότητα στον επιχειρηματία και στον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου να εντοπίζουν:

- τον προμηθευτή και, όταν διαφέρει, τον πωλητή ή τον εξαγωγέα των προϊόντων,
- τη φύση και τις ποσότητες των γεωργικών προϊόντων και τα οποία έχει παραλάβει η μονάδα και, ενδεχομένως, όλων των πρώτων υλών που αγοράστηκαν, καθώς και τη χρήση τους,
- τη φύση, τις ποσότητες και τους παραλήπτες και, αν διαφέρουν, τους αγοραστές των προϊόντων και τα οποία παραδόθηκαν από τη μονάδα ή από τις εγκαταστάσεις ή τις αποθήκες του πρώτου παραλήπτη,
- κάθε άλλη πληροφορία, η οποία απαιτείται από τον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου για την ορθή διενέργεια του ελέγχου. Τα στοιχεία των λογαριασμών πρέπει να τεκμηριώνονται με τα κατάλληλα δικαιολογητικά έγγραφα.
- Οι λογαριασμοί πρέπει να αποδεικνύουν την ισορροπία μεταξύ των εισροών και των εκροών.

ν) Συσκευασία και μεταφορά των προϊόντων σε άλλες μονάδες παραγωγής / παρασκευής ή εγκαταστάσεις

Οι επιχειρηματίες εξασφαλίζουν ότι τα προϊόντα μεταφέρονται σε άλλες μονάδες, συμπεριλαμβανομένων των μονάδων χονδρικής και λιανικής πώλησης, μόνο σε κατάλληλες συσκευασίες, περιέκτες ή οχήματα, τα οποία έχουν κλειστεί με τρόπο που αποκλείει την αντικατάσταση του περιεχομένου τους χωρίς αλλοίωση ή βλάβη της σφραγίδας και τα οποία φέρουν επισήμανση στην οποία αναγράφονται, εκτός από τις άλλες ενδείξεις που προβλέπονται από τη σχετική νομοθεσία:

α) το όνομα και η διεύθυνση του επιχειρηματία και, εάν διαφέρει, του ιδιοκτήτη ή του πωλητή του προϊόντος·

β) η ονομασία του προϊόντος που περιλαμβάνει αναφορά στη μέθοδο βιολογικής παραγωγής

γ) το όνομα ή / και ο κωδικός αριθμός του οργανισμού ή της αρχής ελέγχου, στον οποίο υπόκειται ο επιχειρηματίας και

δ) ενδεχομένως, το σήμα αναγνώρισης της παρτίδας, σύμφωνα με το σύστημα σήμανσης που είτε έχει εγκριθεί σε εθνικό επίπεδο είτε έχει συμφωνηθεί με τον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου και που επιτρέπει τη συσχέτιση της παρτίδας με τα λογιστικά βιβλία

Οι πληροφορίες των στοιχείων α), β), γ) και δ) μπορούν επίσης να περιλαμβάνονται σε συνοδευτικό έγγραφο, εάν το έγγραφο αυτό μπορεί αναμφισβήτητα να συνδεθεί με τη συσκευασία, τον περιέκτη ή το όχημα του προϊόντος. Το εν λόγω συνοδευτικό έγγραφο περιλαμβάνει πληροφορίες για τον προμηθευτή ή / και τον μεταφορέα. Εντούτοις, οι συσκευασίες, οι περιέκτες ή τα οχήματα δεν απαιτείται να είναι κλειστά εφόσον:

- η μεταφορά πραγματοποιείται κατευθείαν μεταξύ ενός παραγωγού και ενός άλλου επιχειρηματία, οι οποίοι υπόκεινται και οι δύο στο σύστημα
- τα προϊόντα συνοδεύονται από έγγραφο στο οποίο εμφανίζονται τα στοιχεία που απαιτούνται σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο και
- ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου τόσο του αποστολέα όσο και του παραλήπτη έχουν ενημερωθεί για τη μεταφορά και έχουν συμφωνήσει. Η συμφωνία αυτή μπορεί να αφορά μία ή περισσότερες μεταφορές.

vi) Αποθήκευση των προϊόντων

Για την αποθήκευση των προϊόντων, η διαχείριση των χώρων πρέπει να γίνεται με τρόπο που να εξασφαλίζει την αναγνώριση των παρτίδων και να αποκλείει την ανάμειξη ή τη ρύπανση με προϊόντα ή / και ουσίες που δεν είναι σύμφωνες με Νομοθεσία.

vii) Προϊόντα για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι δεν πληρούν τις απαιτήσεις του Κανονισμού 2092/91

Εάν ένας επιχειρηματίας θεωρεί ή υποπτεύεται ότι ένα προϊόν που έχει παραγάγει, παρασκευάσει, εισαγάγει ή παραλάβει από άλλον επιχειρηματία δεν συμμορφώνεται προς τον παρόντα Κανονισμό, κινεί διαδικασίες είτε για να αφαιρέσει από το εν λόγω προϊόν κάθε αναφορά στη βιολογική μέθοδο παραγωγής είτε για να διαχωρίσει και να εντοπίσει το προϊόν. Μπορεί να το μεταποιήσει ή να το συσκευάσει ή να το διαθέσει στην αγορά, μόνον αφού διαλυθούν οι αμφιβολίες, εκτός εάν το προϊόν διατεθεί στην αγορά χωρίς ένδειξη που αναφέρεται στη βιολογική μέθοδο παραγωγής. Σε περίπτωση αμφιβολίας, ο επιχειρηματίας ενημερώνει αμέσως τον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου. Ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου μπορεί να απαιτήσει να μην διατεθεί το προϊόν στην αγορά με ενδείξεις που αναφέρονται στη βιολογική μέθοδο παραγωγής, έως ότου βεβαιωθεί, βάσει των πληροφοριών που λαμβάνει από τον επιχειρηματία ή από άλλες πηγές, ότι οι αμφιβολίες έχουν διαλυθεί. Εάν ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου έχει τη βάση

υπόνοια ότι ένας επιχειρηματίας προτίθεται να διαθέσει στην αγορά προϊόν που δεν συμμορφώνεται προς τον παρόντα Κανονισμό, αλλά που φέρει αναφορά στη βιολογική μέθοδο παραγωγής, ο εν λόγω οργανισμός ή αρχή ελέγχου μπορεί να απαιτήσει να μην εμπορευθεί προσωρινά ο επιχειρηματίας το προϊόν με την αναφορά αυτή. Η απόφαση αυτή συμπληρώνεται από την υποχρέωση αφαίρεσης από το προϊόν αυτό κάθε αναφοράς στη βιολογική μέθοδο παραγωγής, εάν ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου είναι βέβαιος ότι το προϊόν δεν πληροί τις απαιτήσεις του παρόντος Κανονισμού. Εντούτοις, εάν η υπόνοια δεν επιβεβαιωθεί, η ανωτέρω απόφαση κυρώνεται με την παρέλευση συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος από τη λήψη της. Ο οργανισμός ή η αρχή ελέγχου ορίζει το διάστημα αυτό. Ο επιχειρηματίας οφείλει να συνεργάζεται πλήρως με τον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου για τη διάλυση της υπόνοιας.

ix) Πρόσβαση στις εγκαταστάσεις

Επί τω τέλει της επιθεώρησης, ο επιχειρηματίας παρέχει στον οργανισμό ή στην αρχή ελέγχου δυνατότητα πρόσβασης σε όλα τα μέρη της μονάδας και σε όλους τους χώρους, καθώς και στα λογιστικά βιβλία και στα σχετικά δικαιολογητικά έγγραφα. Παρέχει στον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου οποιαδήποτε πληροφορία κριθεί αναγκαία για την επιθεώρηση. Όταν ζητηθεί από τον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου, ο επιχειρηματίας υποβάλλει τα αποτελέσματα των δικών του προαιρετικών προγραμμάτων ελέγχου και δειγματοληψιών. Επιπλέον, οι εισαγωγείς και οι πρώτοι παραλήπτες πρέπει να υποβάλλουν όλες τις άδειες εισαγωγής και τα πιστοποιητικά ελέγχου για εισαγωγή από τρίτες χώρες.

x) Ανταλλαγή πληροφοριών

Όταν ο επιχειρηματίας και οι υπεργολάβοι του ελέγχονται από διαφορετικούς οργανισμούς ή αρχές ελέγχου, η δήλωση που αναφέρεται παραπάνω πρέπει να περιλαμβάνει τη συναίνεση του επιχειρηματία για λογαριασμό του και για λογαριασμό των υπεργολάβων του, να μπορούν οι διάφοροι οργανισμοί ή αρχές ελέγχου να ανταλλάσσουν πληροφορίες σχετικά με τις εργασίες που ελέγχουν, και να καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να υλοποιηθεί αυτή η ανταλλαγή πληροφοριών.

3. Αξιολόγηση κρίσιμων παραμέτρων

3.1 Η Βιολογική Γεωργία στην Ευρώπη.

Η βιολογική γεωργία - οργανική ή οικολογική σύμφωνα με τον ορισμό της σε άλλες χώρες - σημειώνει πολύ σημαντική άνοδο την τελευταία δεκαετία στην Ευρώπη. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) κατά τη δεκαετία 1987 - 1997, δεκαπλασιάστηκαν οι εκτάσεις των αγροκτημάτων που καλλιεργούνται με τις αρχές της βιολογικής γεωργίας, συνολικά στις 15 χώρες της Ε.Ε., ενώ πολλαπλασιάστηκε ο κύκλος εργασιών των βιολογικών προϊόντων στο σύνολο της αγοράς.

Η αύξηση αυτή είναι μεγαλύτερη ή μικρότερη ανά χώρα, ανάλογα με την εθνική πολιτική που εφαρμόζεται και ανάλογα ακόμα με τη δύναμη που έχουν σε εθνικό επίπεδο οι φορείς της βιολογικής γεωργίας. Στη ραγδαία ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας την τελευταία δεκαετία, υπάρχουν μερικοί σημαντικοί παράγοντες που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο, όπως :

- Η έντονη παρουσία των κινημάτων για την προστασία του περιβάλλοντος, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και ειδικότερα στον ευρωπαϊκό χώρο κατά τη δεκαετία του '80. Κάτι τέτοιο είχε σαν συνέπεια, τόσο στους παραγωγούς όσο και ιδιαίτερα στους καταναλωτές, μια σημαντική αύξηση της τάσης για παραγωγή και κατανάλωση βιολογικών προϊόντων αντίστοιχα.
- Η ανάπτυξη της έρευνας, ακόμα και ειδικών επιστημονικών ινστιτούτων στον τομέα της βιολογικής γεωργίας. Έχει δημιουργηθεί πια ένα σημαντικό ρεύμα στον επιστημονικό χώρο που δεν περιορίζεται στην απλή κριτική της συμβατικής γεωργίας, απλά παραθέτει την τεχνογνωσία εκείνη που είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη σε παραγωγικό επίπεδο της βιολογικής γεωργίας.
- Οι κοινές προδιαγραφές (standards). Σε εθνικό επίπεδο πολλές ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία, Δανία, Βέλγιο κ.λπ.) είχαν εδώ και χρόνια νομοθεσία για τα βιολογικά προϊόντα, με διαφοροποιήσεις κατά περίπτωση. Κάτι τέτοιο δημιουργούσε εμπόδια στη διακίνηση των προϊόντων στην Ε.Ε. και περιόριζε την κίνηση τους σε εξειδικευμένους χώρους, μαγαζιά. Η ψήφιση το 1991 ενιαίων προδιαγραφών, τόσο για τις χώρες της Ε.Ε. όσο και για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες, έχει συντελέσει τα μέγιστα στη ραγδαία αύξηση της βιολογικής παραγωγής.
- Η ενίσχυση του μάρκετινγκ βιολογικών προϊόντων από μερικές χώρες (Δανία, Σουηδία κ.λπ.) έχει βοηθήσει στην εξάπλωση των βιολογικών προϊόντων στο ευρύ καταναλωτικό κοινό. Ήδη και σε επίπεδο Ε.Ε. σχεδιάζονται ενέργειες που θα ενισχύσουν περαιτέρω την παρουσία των βιολογικών προϊόντων στην αγορά.
- Η ενίσχυση στο μεταβατικό στάδιο, που δίνεται ανεξάρτητα από τον Καν. 2078/92, σε μερικές χώρες (Δανία, Σουηδία, Νορβηγία, Ελβετία κ.λπ.) έχει συντελέσει επίσης στην εξάπλωση της βιολογικής γεωργίας. Τέλος, η εφαρμογή και του Καν. 2078/92 από το ερχόμενο έτος σ' όλες τις χώρες της Ε.Ε. θα δώσει μια επιπλέον ώθηση.

3.2 Το σύστημα πιστοποίησης

Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης έχουμε πληθώρα πιστοποιητικών οργανισμών, σαν αποτέλεσμα των διαφορετικών προσεγγίσεων, σχολών, αντιλήψεων που έχουν αναπτυχθεί στο χώρο της βιολογικής γεωργίας, για δεκαετίες τώρα. Ακόμα και μετά την ψήφιση του 2092/91 οι πιο σοβαροί και ιστορικοί οργανισμοί πιστοποίησης εξακολουθούν να λειτουργούν και με τους δικούς τους κανονισμούς, οι οποίοι συνήθως είναι όχι μόνο αρτιότεροι αλλά και αυστηρότεροι.

Αυτό που ισχύει, και δικαίως στην πράξη, είναι ο Καν. 2092/91 να θεωρείται σαν το minimum των προϋποθέσεων που θα πρέπει να τηρείται, αλλά το καθαυτό σήμα ποιότητας και εγκυρότητας να είναι το όνομα και το σήμα κάθε πιστοποιητικού οργανισμού, όπως αυτό έχει κατοχυρωθεί στη συνείδηση του καταναλωτή για χρόνια τώρα.

Ειδικότερα, αναγνωρισμένοι οργανισμοί με βάση τον Καν. 2092/91 είναι : 3 στο Βέλγιο, 2 στη Δανία, 52 στη Γερμανία, 3 στην Ελλάδα, 2 στην Ισπανία, 4 στη Γαλλία, 4 στην Ιρλανδία, 7 στην Ιταλία, 3 στο Λουξεμβούργο, 1 στην Ολλανδία, 2 στην Πορτογαλία και 7 στη Μεγάλη Βρετανία. Θα πρέπει ν' αναφέρουμε ότι κάποιοι από τους εγκεκριμένους οργανισμούς στην πράξη είτε υπολειπούνται είτε δε λειτούργησαν καθόλου, οπότε ο συνολικός αριθμός τους είναι μικρότερος.

Σήμερα λειτουργούν στην Ελλάδα τρεις ιδιωτικοί πιστοποιητικοί οργανισμοί με τις επωνυμίες «ΒΙΟΕΛΛΑΣ», ανώνυμη εταιρεία που λειτουργεί με αυτό το όνομα από το 2001, ενώ το ιστορικό της ως φορέας πιστοποίησης ξεκινά από την έγκριση της το 1993 ως «Σ.Ο.Γ.Ε.» (Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας Ελλάδας), «Δηώ» και «Φυσιολογική», οι οποίες ασκούν τεχνικούς ελέγχους και παρέχουν πιστοποίηση στο σύνολο των Ελλήνων βιοκαλλιεργητών. Η «Δηώ» αποτελεί με μεγάλη διαφορά τον σημαντικότερο ελληνικό πιστοποιητικό οργανισμό, αφού το 1994 έλεγχε το 90%, το 1995 το 81,4% και το 1997 και 1998 το 65% ενώ το 2001 έχει πέσει πλέον στο 47,35% όλων των βιοκαλλιεργητών. Η ΒΙΟΕΛΛΑΣ, πρώην Σ.Ο.Γ.Ε., παρά τη σταδιακή επέκταση του ρόλου της, έλεγχε το 1997 μόνο το 1/3 των βιοκαλλιεργητών ενώ το 2001 έφτανε να ελέγχει το 43,8%, ενώ η «Φυσιολογική» δραστηριοποιείται στις περιοχές της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, ελέγχοντας σταθερά το 2,5% και το 2001 έφτανε να ελέγχει το 8,85% των εγχώριων βιοκαλλιεργητών.

Ακόμα υπάρχουν περιπτώσεις οργανισμών με παραρτήματα σε περισσότερες από μια χώρες, ή οργανισμών που περιορίζουν τη δράση τους σε λίγους συνεταιρισμούς παραγωγών, οι οποίοι συνήθως είναι και τα μέλη τους. Από όλες τις χώρες της Ε.Ε., μόνο στην Ολλανδία το σύστημα είναι μέχρι τώρα τουλάχιστον, με αρκετές ιδιομορφίες, ημικρατικό, ενώ στην Ισπανία ισχύει ένα ιδιαίτερο περιφερειακό ημικρατικό σύστημα.

Σε όλες τις άλλες χώρες έχουν χορηγηθεί εγκρίσεις κυρίως στους προϋπάρχοντες της κοινής ευρωπαϊκής νομοθεσίας οργανισμούς πιστοποίησης, οι οποίοι και αποδεδειγμένα διαθέτουν την ικανότητα, τις γνώσεις και τις εγγυήσεις για να λειτουργήσουν αξιόπιστα.

3.3 Η Βιολογική γεωργία στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Στην Ελλάδα ο κλάδος της βιολογικής γεωργίας συμπληρώνει ήδη τη δεύτερη δεκαετία του. Με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα (τα οποία προς το παρόν περιλαμβάνουν μόνο ένα ετήσιο μητρώο Ελλήνων βιοκαλλιεργητών και τις καλλιεργούμενες κατά περιφέρεια και κατά καλλιέργεια εκτάσεις), ως γνωρίσματα του κλάδου των βιοκαλλιεργητών θα μπορούσαν να προσδιοριστούν τα εξής:

- έντονα αυξητική τάση των καλλιεργούμενων εκτάσεων,
- χαρακτηριστική γεωγραφική ανισοκατανομή των βιολογικά καλλιεργούμενων εκμεταλλεύσεων, και
- περιορισμένα σε παραγόμενα προϊόντα σύνθεση της συνολικής βιολογικής παραγωγής.

Γεωγραφικά, η έως τώρα εξάπλωση των βιοκαλλιεργειών παρουσιάζει έντονη ανισοκατανομή. Περιορίζεται σε λίγες σχετικά περιφέρειες και χαρακτηρίζεται από «θύλακες» βιοκαλλιεργητών σε μικρό αριθμό νομών μέσα στις περιφέρειες αυτές. Έτσι, η *γεωγραφική*

περιοχή της Πελοποννήσου συγκεντρώνει περισσότερες από τις μισές εκτάσεις και βιοκαλλιεργητές, ενώ ακολουθούν η Στερεά Ελλάδα, η Κρήτη και τα Ιόνια Νησιά. Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο 1995 περίπου το 56% όλων των βιοκαλλιεργητών ήταν συγκεντρωμένο σε πέντε μόνο νομούς από το σύνολο των 52 νομών της χώρας (Μεσσηνία, Αχαΐας, Βοιωτίας, Κέρκυρας και Ηρακλείου). Στις περιόδους 1996 και 1997, η μαζική είσοδος νέων βιοκαλλιεργητών άλλαξε οριακά και μόνο τη γεωγραφική αυτή κατανομή. Οι πέντε προαναφερόμενοι νομοί συγκέντρωσαν το 1996 το 61% όλων των βιοκαλλιεργητών. Παρά την αυξημένη ένταξη νέων βιοκαλλιεργητών στις περιφέρειες Μακεδονίας-Θράκης, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδας και Βορείου Αιγαίου την περίοδο 1997, οι εν λόγω νομοί εξακολουθούσαν να συγκεντρώνουν το 50% του συνόλου των βιοκαλλιεργητών.

Όσον αφορά την εγχώρια βιολογική παραγωγή, η ποικιλία των προϊόντων που περιλαμβάνει είναι ιδιαίτερα μικρή. Τα βιολογικά καλλιεργούμενα προϊόντα ομαδοποιούνται σε 14 βασικές κατηγορίες (συμπεριλαμβανομένης της αγρανάπαυσης). Ωστόσο, γίνεται φανερό ότι: α) η δραστηριότητα της πλειονότητας των βιοκαλλιεργητών επικεντρώνεται επιλεκτικά σε ορισμένες καλλιέργειες, και β) σε όρους καλλιεργούμενων εκτάσεων, η βιολογική γεωργία στη χώρα μας είναι στην παρούσα φάση προσανατολισμένη σε (ορισμένες) πολυετείς παρά μονοετείς καλλιέργειες. Στην κατηγορία των πολυετών καλλιεργειών οι κυριότερες (από άποψη καλλιεργούμενων εκτάσεων) βιοκαλλιέργειες περιλαμβάνουν την ελαιοκαλλιέργεια, την αμπελοκαλλιέργεια και την καλλιέργεια εσπεριδοειδών. Στην κατηγορία των μονοετών καλλιεργειών οι κυριότερες (από άποψη καλλιεργούμενων εκτάσεων) βιοκαλλιέργειες περιλαμβάνουν τα σιτηρά και κατά δεύτερο λόγο το βαμβάκι. Οι προαναφερόμενες πολυετείς και μονοετείς καλλιέργειες καλύπτουν περίπου το 90% της βιολογικής καλλιέργειας στις περιόδους 1994 έως 1997.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας (Στατιστικά στοιχεία 2001), Ο αριθμός των βιοκαλλιεργητών στη χώρα μας ανέρχεται στους 7.055, οι οποίοι καλλιεργούν με βιολογικό τρόπο έκταση 311.182 στρεμμάτων, εκ των οποίων 150.657,96 στρέμματα παράγουν πλήρως Βιολογικά Προϊόντα (ΒΠ), 160.524,07 παράγουν βιολογικά προϊόντα Μεταβατικού Σταδίου (ΜΣ), ενώ από το άθροισμα καταλαβαίνουμε ότι τα στρέμματα τα οποία βρίσκονται σε Καθεστώς Ελέγχου (ΚΕ) συμπεριλαμβάνονται και αυτά του μεταβατικού σταδίου.

Πίνακας 3. Συνολικές εκτάσεις καλλιεργειών βιολογικής παραγωγής στην Ελλάδα

Έτος	Έκταση (στρ.)	Αύξηση %
2001	311.182	58 %
2000	267.070	62 %
1999	214.512	69 %
1998	154.019	77 %
1997	99.995	94 %
1996	52.964	110 %
1995	24.009	101 %
1994	11.882	-

Η μεγαλύτερη αύξηση των εκτάσεων της βιολογικής γεωργίας παρατηρείται για τα έτη 1994 μέχρι και το 1996 και την κύρια επίδραση φαίνεται πως έπαιξε ο Κανονισμός 2078/92 της Ε.Ε., που αφορά τις επιδοτήσεις για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων. Το μέσο μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, που έχουν ενταχθεί στη βιολογική γεωργία αυξάνεται σταδιακά όλα τα τελευταία χρόνια και για το 2001 έχει φτάσει να είναι περίπου 44 στρέμματα. Το στοιχείο αυτό οδηγεί στο πιθανό συμπέρασμα ότι στη βιολογική γεωργία εντάσσονται επαγγελματίες αγρότες με μεγαλύτερες εκτάσεις ή ακόμη και με το σύνολο των εκτάσεων τους. Φαίνεται δηλαδή να περνάμε από τη δοκιμή και τον πειραματισμό σε ένα περισσότερο επαγγελματικό στάδιο.

Σύμφωνα με στοιχεία των Οργανισμών Πιστοποίησης, παραγόμενα βιολογικά προϊόντα φυτικής προέλευσης και είδη βιολογικών καλλιεργειών στην Β. Ελλάδα συνοπτικά είναι τα ακόλουθα:

Αμπέλι οινοποιήσιμο, αραβόσιτος, βαμβάκι, σιτάρι, σόργο, σόγια, κριθάρι, καλαμπόκι, διάφορα κτηνοτροφικά φυτά, κηπευτικά υπαίθρου, κηπευτικά θερμοκηπίου, αρωματικά φυτά, επιτραπέζιες ελιές, ελαιόλαδο, αμύγδαλα, αρακάς, ακτινίδια, διάφορα οπωροφόρα, ηλιάνθος, μηδική, δαμάσκηνα, σπαράγγια, μήλα, ροδάκινα, φουντούκια, φιστίκια, βατόμουρα, ρεβίθια, μπάμιες, κεράσια, φακές, πατάτες, πεπόνια κ.α. Στην κατηγορία προϊόντων ζωικής προέλευσης, ανήκουν τυροκομικά προϊόντα και κρέας τα οποία έχουν πιστοποιηθεί από ξένους οργανισμούς πιστοποίησης.

Πίνακας 4. Εκτάσεις καλλιεργειών βιολογικής παραγωγής και καλλιεργειών σε στάδιο μετατροπής στην Ελλάδα κατά το έτος 2001 ανά νομό (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας) και Οργανισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης.

Α/Α	ΝΟΜΟΣ / ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΔΗΩ (στρ.)	ΣΟΓΕ (στρ.)	ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ (στρ.)	ΣΥΝΟΛΟ (στρ.)
1	ΣΕΡΡΩΝ	656,92	315,00	23,00	994,92
2	ΠΙΕΡΙΑΣ	61,23	0,00	1.341,00	1.402,23
3	ΚΙΛΚΙΣ	689,49	253,95	718,00	1.661,44
4	ΠΕΛΛΗΣ	2.559,86	261,00	77,00	2.897,86
5	ΘΕΣ/ΚΗΣ	635,78	1.981,97	496,00	3.113,75
6	ΗΜΑΘΙΑΣ	1.232,08	424,49	1.648,00	3.304,57
7	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	2.140,65	19.458,33	1.468,00	23.066,98
	ΣΥΝΟΛΟ	7.976,01	22.694,74	5.771	36.441,75

Σημείωση: Δεν περιλαμβάνονται στρέμματα βοσκοτόπων και λειμώνων!

Είναι κοινή λοιπόν η διαπίστωση (και η ανησυχία) ότι η παρατηρούμενη μαζική είσοδος παραγωγών στο σύστημα της βιολογικής γεωργίας μετά το 1995 σχετίζεται άμεσα με την ενεργοποίηση της πρόσθετης χρηματικής ενίσχυσης προς τους βιοκαλλιεργητές στο πλαίσιο του Καν. Ε.Ε. 2078/92. Η γεωγραφική ανισοκατανομή της βιολογικής καλλιέργειας μπορεί να αποδοθεί τόσο σε λόγους συγκυρίας (η Πελοπόννησος είναι η περιοχή όπου δραστηριοποιήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 οι πρώτοι, αλλοδαποί έμποροι / καλλιεργητές βιολογικών προϊόντων) όσο και στο εγχώριο, ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο: Πράγματι, η παντελής έλλειψη συστηματικών μηχανισμών διάδοσης βιολογικών μεθόδων καλλιέργειας αντικατοπτρίζεται με χαρακτηριστικό τρόπο στο γεγονός ότι ο βιολογικός τρόπος παραγωγής δεν εμφανίζει ιδιαίτερες τάσεις γεωγραφικής εξάπλωσης. Οι σημαντικότεροι «θύλακες» βιοκαλλιεργητών παραμένουν στις γεωγραφικές περιοχές όπου: α) είτε οι βιολογικές τεχνικές καλλιέργειας εμφανίστηκαν πρωταρχικά (Πελοπόννησος), β) είτε τοπικές πρωτοβουλίες (επιστημονικών φορέων ή καινοτόμων παραγωγών) ανέπτυξαν ομάδες βιοκαλλιεργητών (Κρήτη). Αντίθετα, διαπιστώνεται ότι σε γεωγραφικές περιοχές όπως η Ήπειρος ή τα νησιά του Αιγαίου τις οποίες -θεωρητικά τουλάχιστον- αφορά το αναπτυξιακό περιεχόμενο του Καν. Ε.Ε. 2078/92 και στις οποίες δεν υπήρξαν οι προαναφερόμενες συγκυρίες, η βιοκαλλιέργεια παραμένει περιορισμένη ή και ανύπαρκτη, παρά την κάποια έξαρση νεοεισερχομένων βιοκαλλιεργητών μετά το 1997.

Ο περιορισμός της βιολογικής παραγωγής σε μικρό αριθμό πολυετών και μονοετών καλλιεργειών βρίσκει επίσης την ερμηνεία του τόσο στο εγχώριο θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο επιχειρεί να λειτουργήσει η βιολογική γεωργία όσο και στην υπάρχουσα τεχνολογία πρακτικής εφαρμογής βιολογικών τεχνικών κατά καλλιέργεια

Συνοψίζοντας, βιολογικές καλλιεργητικές τεχνικές φαίνεται ότι εφαρμόζονται κυρίως σε καλλιέργειες οι οποίες συνδυάζουν ένα ή περισσότερα από τα εξής στοιχεία: α) είτε υπάρχει προοπτική εξασφάλισης αγορών και άρα υψηλότερης -σε σχέση με την συμβατική- τιμής

παραγωγού, β) είτε ο βιολογικός τρόπος παραγωγής είναι σχετικά συγκεκριμένος (με την έννοια ότι υπάρχει βιολογική τεχνογνωσία παραγωγής και πρόκειται για μακρόχρονες μεσογειακού χαρακτήρα καλλιέργειες), γ) είτε εξασφαλίζουν ικανοποιητικές «βιολογικές» επιδοτήσεις.

3.4 Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας

3.4.1 Η εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας στο ευρωπαϊκό επίπεδο

Η νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, η οποία αποτελεί το "δεύτερο πυλώνα" της κοινής γεωργικής πολιτικής, ανταποκρίνεται στις νέες εξελίξεις και ανησυχίες. Ως βασικό στοιχείο του ευρωπαϊκού γεωργικού προτύπου, η πολιτική αυτή αποβλέπει στη δημιουργία ενός συνεκτικού και βιώσιμου πλαισίου που θα διασφαλίσει το μέλλον των αγροτικών περιοχών και θα προωθήσει τη διατήρηση και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Οι βασικές αρχές της νέας πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης είναι :

- **Ο πολυλειτουργικός χαρακτήρας της γεωργίας**, δηλαδή ο ποικίλος ρόλος της πέραν της παραγωγής ειδών διατροφής. Αυτό προϋποθέτει την αναγνώριση και την προώθηση του φάσματος των υπηρεσιών που παρέχουν οι γεωργοί.
- **Μια πολυτομεακή και ενσωματωμένη στην αγροτική οικονομία προσέγγιση**, προκειμένου να διαφοροποιηθούν οι δραστηριότητες, να δημιουργηθούν νέες πηγές εισοδήματος και απασχόλησης και να προστατευτεί η κληρονομιά της υπαίθρου.
- **Η ευελιξία** των ενισχύσεων για αγροτική ανάπτυξη, η οποία βασίζεται στην αρχή της επικουρικότητας και προωθεί την αποκέντρωση, τις διαβουλεύσεις σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και την εταιρική σχέση.
- **Η διαφάνεια** στην κατάρτιση και τη διαχείριση των προγραμμάτων, μέσω μιας απλουστευμένης και πιο προσιτής νομοθεσίας.

Μία από τις κυριότερες καινοτομίες της πολιτικής αυτής είναι η μέθοδος που έχει υιοθετηθεί και, η οποία αποβλέπει στην καλύτερη ενσωμάτωση των διαφόρων παρεμβάσεων προκειμένου να διασφαλιστεί η αρμονική ανάπτυξη όλων των αγροτικών περιοχών της Ευρώπης. Οι βασικοί άξονες της ανάπτυξης αυτής μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- η ενίσχυση του γεωργικού και δασοκομικού τομέα,
- η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών,
- η διατήρηση του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς της υπαίθρου.

3.4.2 Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τα βιολογικά τρόφιμα και τις βιολογικές καλλιέργειες

Η αυξημένη ευαισθησία των καταναλωτών για θέματα που αφορούν την ασφάλεια των τροφίμων καθώς και οι περιβαλλοντικές ανησυχίες συνέβαλαν στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας κατά τα τελευταία έτη. Μολονότι αντιπροσώπευε μόνον το 3% περίπου της συνολικής χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης της ΕΕ (ΧΓΕ) το 2000, η βιολογική γεωργία εξελίχθηκε στην πραγματικότητα σε έναν από τους δυναμικότερους γεωργικούς τομείς στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο τομέας της βιολογικής γεωργίας αυξήθηκε κατά 25% περίπου ετησίως μεταξύ του 1993 και 1998 και, από το 1998, εκτιμάται ότι αναπτύσσεται κατά 30% περίπου ετησίως. Ωστόσο, φαίνεται ότι σε ορισμένα κράτη μέλη έχει φθάσει στο ανώτατο όριό της.

Η αειφορία τόσο της γεωργίας όσο και του περιβάλλοντος αποτελεί βασικό στόχο της σημερινής κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ):

«Η αειφόρος ανάπτυξη πρέπει να συμβιβάζει την παραγωγή τροφίμων με τη διατήρηση των πεπερασμένων πόρων και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, έτσι ώστε οι ανάγκες των ανθρώπων που ζουν σήμερα να μπορούν να ικανοποιούνται χωρίς να υπονομεύεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να εκπληρώνουν τις δικές τους ανάγκες».

Η δέσμη μεταρρυθμιστικών μέτρων του Προγράμματος Δράσης 2000 της ΕΕ προβλέπει να δοθεί πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην αγροτική ανάπτυξη, καθιστώντας την το δεύτερο πυλώνα της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ), και έχοντας ως κύρια αποστολή το σεβασμό για το περιβάλλον. Η δέσμη μεταρρυθμιστικών μέτρων απαιτεί να θεσπίσουν τα κράτη μέλη κατάλληλα μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας για όλα τα είδη γεωργίας. Αναμένεται ότι οι γεωργοί θα τηρούν ορισμένα βασικά περιβαλλοντικά πρότυπα χωρίς χρηματοδοτική αντιστάθμιση καθώς και την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Ωστόσο, τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα στο πλαίσιο των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης προβλέπουν πληρωμές στους γεωργούς που αναλαμβάνουν δεσμεύσεις περιβαλλοντικού χαρακτήρα οι οποίες υπερβαίνουν τις ορθές γεωργικές πρακτικές. Οι γεωργοί που χρησιμοποιούν μεθόδους βιολογικής γεωργίας έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν γεωργοπεριβαλλοντικές πριμοδοτήσεις, εφόσον αναγνωρίζεται ότι αυτό το ιδιαίτερο σύστημα γεωργίας ωφελεί το περιβάλλον. Επιπλέον, οι γεωργοί που χρησιμοποιούν μεθόδους βιολογικής γεωργίας μπορούν να ενθαρρύνονται μέσω επενδυτικών ενισχύσεων στον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής, της μεταποίησης και της εμπορίας. Με όλες αυτές τις διατάξεις, το πλαίσιο της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης πρόκειται να συμβάλει σημαντικά στην επέκταση της βιολογικής γεωργίας. Για να γίνει κατανοητός ο ρόλος και η λειτουργία της βιολογικής γεωργίας στη γεωργική πολιτική της ΕΕ, πρέπει να εξεταστεί από διάφορες πλευρές όπως:

- οι ανησυχίες των καταναλωτών·
- η πολιτική της ποιότητας και η κανονιστική ρύθμιση·
- η έκταση της βιολογικής γεωργίας στην ΕΕ σήμερα·
- ο ρόλος της ολοκληρωμένης γεωργίας·

3.4.3 Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: Εξέλιξη και Προοπτικές

Βασιζόμενη στις τρεις θεμελιώδεις αρχές (ενιαία εσωτερική αγορά, κοινοτική προτίμηση, χρηματοδοτική αλληλεγγύη), η ΚΑΠ:

α) Έχει καταστεί και εξακολουθεί να είναι η *πιο ολοκληρωμένη*, πραγματικά Κοινή Πολιτική της ΕΚ. Αν και πρωτίστως αποτελεί μία *πολιτική αγοράς* των γεωργικών προϊόντων, οι κανόνες της διέπουν ολόκληρο τον αγροτικό τομέα, τόσο ως προς την λειτουργία των γεωργικών αγορών (από την παραγωγή της πρώτης ύλης, την επεξεργασία, την μεταποίηση, διακίνηση και εμπορία του τελικού προϊόντος μέχρι τον τελικό καταναλωτή) όσο και ως προς τις αγροτικές δομές.

β) Μέχρι και σήμερα, θεωρείται ως η σημαντικότερη τομεακή πολιτική της Κοινότητας από θεσμικής, κανονιστικής και δημοσιονομικής κυρίως πλευράς. Πέραν του 50% του λεγόμενου «κοινοτικού κεκτημένου» αφορά στη νομοθεσία της ΚΑΠ, ενώ η εφαρμογή της εξακολουθεί να απορροφά το μεγαλύτερο μέρος των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού, έστω και με φθίνουσα πορεία, από 80% στις αρχές της δεκαετίας του 1970, σε 70% το 1980 και 45% το 2000.

γ) Η θέσπιση και εξέλιξη της υπήρξε και εξακολουθεί να είναι το ισχυρότερο "*θεμέλιο*" αυτής καθαυτής της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Και τούτο διότι, σημαντικοί σταθμοί στην ενοποιητική διαδικασία συνδέθηκαν άμεσα ή έμμεσα, πάντως αποφασιστικά, με την ενσωμάτωση της ΚΑΠ, αφού η λειτουργία της προϋποθέτει ότι κατεξοχήν παραδοσιακές και κρίσιμες εξουσίες και αρμοδιότητες των εθνικών κυβερνήσεων σ' ένα ολόκληρο παραγωγικό τομέα εκχωρούνται στα κοινοτικά Όργανα.

Οι στόχοι της ΚΑΠ

Η νομική βάση της ΚΑΠ περιέχεται στα άρθρα 32-38 της Συνθήκης (πρώην άρθρα 38-47 της πρώτης Συνθήκης της Ρώμης του 1957), στα οποία προσδιορίζονται οι στόχοι και οι βασικοί προσανατολισμοί της. Ειδικότερα, το άρθρο 33 (άρθρο 39 της Σ.Ρ.) διατυπώνονται οι περίφημοι 5 *αρχικοί στόχοι* της ΚΑΠ:

- Αύξηση της γεωργικής παραγωγικότητας με προώθηση της τεχνικής προόδου και με εξασφάλιση της ορθολογικής ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής και της άριστης χρησιμοποίησης των συντελεστών παραγωγής, ιδιαίτερα της εργασίας.
- Διασφάλιση ενός δίκαιου επιπέδου διαβίωσης της αγροτικής κοινότητας, ιδιαίτερα με αύξηση των ατομικών απολαβών των προσώπων που ασχολούνται με την γεωργία.
- Σταθεροποίηση των (γεωργικών) αγορών.
- Εγγύηση της διάθεσης της προσφοράς (αγαθών).
- Συμβατότητα των στόχων αυτών με λογικές τιμές για τον καταναλωτή.

Το ίδιο άρθρο αναφέρει ότι, κατά την εφαρμογή της ΚΑΠ, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

- Οι *κοινωνικές* παράμετροι της γεωργίας (οι διαρθρωτικές και φυσικές ανισότητες μεταξύ των διαφόρων περιοχών),

3.4.4 Οικονομική ενίσχυση από την ΕΕ για προώθηση αγροτικών προϊόντων

Με απόφαση του Συμβουλίου, η Ε.Ε. ενισχύει τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, οργανώσεις παραγωγών και άλλους φορείς να πραγματοποιούν καμπάνιες ενημέρωσης και προώθησης αγροτικών προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά. Ενισχύονται η ανάπτυξη δημοσίων σχέσεων, οι ενέργειες προώθησης και διαφήμισης, ιδιαίτερα εκείνες που τονίζουν τα πλεονεκτήματα των ευρωπαϊκών προϊόντων όσον αφορά ποιότητα, υγιεινή, ασφάλεια τροφίμων κ.λπ. Επίσης ενισχύονται η συμμετοχή σε εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις καθώς και ενημερωτικές καμπάνιες για τα προϊόντα ΠΟΠ ή ΠΓΕ, βιολογικά προϊόντα κ.λπ. όπως και έρευνες νέων αγορών. Ενδιαφερόμενοι φορείς καταθέτουν τις προτάσεις τους, μέχρι τις 15 Ιουνίου κάθε χρόνο, στο ελληνικό Υπουργείο Γεωργίας, το οποίο στη συνέχεια οφείλει να επιλέξει τις καλύτερες προτάσεις και τις στείλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για έγκριση. Σύμφωνα με πρόσφατη ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για το 2002 υποβλήθηκαν συνολικά 123 προτάσεις και από αυτές εγκρίθηκαν οι 40 (4 από Βέλγιο, 5 από Γερμανία, 4 από Ισπανία, 6 από Γαλλία, 9 από Ιταλία, 5 από Αυστρία, 4 από Σουηδία, 1 από Δανία, 1 από Ελλάδα, 1 από Ιρλανδία, 1 από Ολλανδία, 1 από Αγγλία και 1 από Πορτογαλία), συνολικού προϋπολογισμού 64.218.762 ευρώ. Η Ε.Ε. καλύπτει το 50% του προϋπολογισμού, ενώ το υπόλοιπο 50% θα πρέπει να καλυφθεί από τους αιτούντες φορείς ή το κράτος μέλος. Σύμφωνα με όσα γνωρίζουμε, η Ελλάδα κατέθεσε για πρώτη φορά φέτος μια πρόταση από την **Ένωση Βιοκαλλιεργητών Αρκαδίας**, η οποία και εγκρίθηκε. Είναι προϋπολογισμού 1.577.000 (κοινοτική συμμετοχή 788.500 ευρώ) και διάρκειας 3 ετών.

3.4.5 Εξελίξεις της ζήτησης (εγχώρια και εισαγόμενη)

Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι η Βιολογική Γεωργία έρχεται στο προσκήνιο κάθε μέρα και περισσότερο. Ο πρώτος λόγος φαίνεται ότι είναι η διατροφική κρίση. Οι καταναλωτές ζητούν τροφή ασφαλή, ανώτερης ποιότητας, μακριά από τα διατροφικά σκουπίδια που κατακλύζουν την αγορά και αντίστοιχα η παραγωγή ζητά να προσαρμοστεί σ' αυτή τη ζήτηση. Ειδικότερα, βλέποντας το θέμα περισσότερο ιστορικά, η οικολογική γεωργία ξεκίνησε εδώ και αρκετές δεκαετίες από τους πρωτοπόρους κάποιων κινημάτων που δεν διαχώριζαν την παραγωγή από την κατανάλωση, αλλά την αντιλαμβάνονταν στο φάσμα μιας ενεργού διαδικασίας που έβλεπε τη φύση με συνολικά κοινωνικά και οικολογικά κριτήρια. Τότε τέθηκε η μαζική παραγωγή υπό κριτική και μπήκαν οι βάσεις μιας υγιέστερης γεωργίας, που στοχεύει στην

επανασύνδεση του ανθρώπου με τη φύση και της φύσης με την κοινωνία. Κάτω από τις τρομακτικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές πιέσεις της σημερινής παγκοσμιοποιημένης αγοράς, η κριτική αυτή αναθερμαίνεται πολύ έντονα και οι ισχυρές συγκρούσεις των συμφερόντων των δυνάμεων της αγοράς και των κοινωνικών δυνάμεων οδηγούν σε μια θέληση για εξυγίανση στην πρωτογενή παραγωγή. Το σημαντικότερο εμπόδιο στην ουσιαστική εξυγίανση θεωρείται από τους εναλλακτικούς καλλιεργητές ότι είναι η επιχειρηματοποίηση μεγάλης κλίμακας στη βιολογική παραγωγή, με τον έλεγχο της από τις μεγάλες εταιρείες του γεωργικού κύκλου, που την ασκούν με καθαρά εμπορικά κριτήρια, εκμεταλλευόμενοι το οικολογικό πρόβλημα -στο οποίο οι ίδιοι έχουν βασική ευθύνη- για να πουλήσουν προϊόντα με μεγαλύτερα κέρδη, και πιθανόν επομένως με μεγαλύτερο οικονομικό και κοινωνικό κόστος.

3.4.6 Στρατηγικές για την αύξηση της κατανάλωσης βιολογικών προϊόντων

Η ελληνική αγορά εμφανίζεται καθαρά διπολική: Ένα τμήμα του πληθυσμού εξελίσσεται ταχέως, όσον αφορά την αγορά των βιολογικών προϊόντων, ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός φαίνεται να βρίσκεται σε σοβαρή σύγχυση περί του αντικειμένου. Τα παραπάνω δείχνουν ότι η στρατηγική των παραγωγών και των υπευθύνων της αγροτικής πολιτικής πρέπει να στραφεί γύρω από τους ακόλουθους τρεις άξονες ώστε να αυξηθεί η κατανάλωση βιολογικών προϊόντων:

- **Ενημέρωση και εκπαίδευση του ευρύτερου καταναλωτικού κοινού.** Οι καταναλωτές θα επηρεαστούν φυσικά από τη σταδιακή διάχυση των καινοτομιών. Η επιστήμη του μάρκετινγκ γνωρίζει ήδη πολλά για το πώς διαχέεται μια καινοτομία στην αγορά. Τα βιολογικά προϊόντα αποτελούν καινοτομία για το ευρύ κοινό, και κατ' ουσίαν συγκρίνονται με προϊόντα υψηλής τεχνολογίας (όπως π.χ. οι φούρνοι μικροκυμάτων, τα walkman και οι οικιακοί Η/Υ). Υπενθυμίζεται ότι η γενικότερη καμπύλη διαχύσεως δείχνει ότι υπάρχει ένα τμήμα πληθυσμού (μεγέθους περίπου 2,5%-7%) το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ότι συγκεντρώνει τους 'καινοτόμους'. Πρέπει λοιπόν να προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά εκείνων των τμημάτων του πληθυσμού τα οποία θα αποτελέσουν τους προπομπούς του ευρύτερου ελληνικού πληθυσμού. Ταυτόχρονα πρέπει να προσδιοριστεί και το πώς αυτά τα τμήματα του πληθυσμού θα εκπαιδευθούν ώστε να αποκτήσουν *βαθιά γνώση των βιολογικών προϊόντων* (ο κυριότερος παράγοντας αγοράς στην παρούσα έρευνα). Ας μην ξεχνάμε ότι η αγορά των βιολογικών προϊόντων γίνεται με συνειδητό τρόπο και όχι παρορμητικά.
- **Ενδυνάμωση της ετικέτας βιολογικής εγγύησης.** Αποδεικνύεται ότι η ύπαρξη ετικέτας αποτελεί ουσιώδες στοιχείο για την αγορά των βιολογικών προϊόντων. Πρέπει λοιπόν να ενισχυθεί περαιτέρω ο θεσμός.
- **Αύξηση της ποικιλίας των διατιθέμενων ειδών βιολογικών τροφίμων.** Παρατηρήθηκε ότι δημιουργείται μια καινούργια σειρά προϊόντων τα οποία θεωρούνται -τουλάχιστον αυτή τη στιγμή- διαφοροποιημένα. Απαιτείται λοιπόν η διαχείριση αυτής της σειράς με ολοκληρωμένο τρόπο ώστε να επιτευχθεί η επιθυμητή υποκατάσταση των αντίστοιχων συμβατικών προϊόντων. Υπάρχει ολοκληρωμένη γνώση στο μάρκετινγκ για το πώς μπορεί να γίνει αυτό. Ταυτόχρονα πρέπει να προσφερθούν ευρύτερα νέα προϊόντα με κεντρικά ελεγχόμενη διαχείριση. Μόνο η λελογισμένη και προγραμματισμένη ανάπτυξη, η οποία θα αποβλέπει στην κάλυψη συγκεκριμένων σημείων της ευρύτερης καταναλωτικής αγοράς, θα δημιουργήσει την απαιτούμενη συνεργία. Η μη ύπαρξη συγκεκριμένων ειδών βιολογικών προϊόντων (προϊόντα-κράχτες) θα επιφέρει ουσιώδη καθυστέρηση στην ευρύτερη ανάπτυξή τους.

3.4.7 Η εγχώρια αλυσίδα προσφοράς προϊόντων βιολογικής γεωργίας

Με δεδομένο το πρώιμο στάδιο -χαρακτηριζόμενο από τον μικρό όγκο παραγωγής και την περιορισμένη ποικιλία προϊόντων- στο οποίο βρίσκεται η εγχώρια βιολογική γεωργία, η εμπορία βιολογικά παραγόμενων προϊόντων είναι επόμενο να παρουσιάζει ανάλογη εικόνα και χαρακτηριστικά. Έτσι στην παρούσα φάση, η εγχώρια αλυσίδα προσφοράς των βιολογικών προϊόντων προς τον τελικό καταναλωτή χαρακτηρίζεται από παραδοσιακά, μικρής δυναμικότητας και σημασίας κανάλια διανομής, είναι δε προφανής η έλλειψη δομών μαζικής εμπορίας καθώς απουσιάζουν: α) μεσαίας/ μεγάλης κλίμακας επιχειρηματικές μονάδες μεταποίησης και εμπορίας βιολογικών αποκλειστικά προϊόντων και β) το ενδιαφέρον από την πλευρά μεγάλων μεταποιητικών μονάδων και δικτύων εμπορίας / διανομής τροφίμων συμβατικής προέλευσης να συμπεριλάβουν βιολογικά προϊόντα στις δραστηριότητές τους. Τα προϊόντα της βιολογικής γεωργίας διανέμονται στον τελικό καταναλωτή διαμέσου:

- α) των ίδιων των βιοκαλλιεργητών, είτε απευθείας είτε σε λαϊκές αγορές,
- β) μικρού αριθμού χονδρεμπόρων/ εισαγωγέων, συνεταιρισμών και ομάδων βιοκαλλιεργητών
- γ) μικρού αριθμού καταστημάτων που διαθέτουν αποκλειστικά βιολογικά προϊόντα ή καταστημάτων υγιεινής διατροφής, γενικότερα, και
- δ) μίας, προς το παρόν, μεγάλης αλυσίδας σουπερμάρκετ.

Η καθιέρωση των προϊόντων βιολογικής γεωργίας στο κατεξοχήν μέσο *μαζικής* διάθεσής τους στους καταναλωτές (δηλαδή, στις αλυσίδες *super market*) δεν έχει επιτευχθεί ακόμη, εκτός μίας.

Το εξωτερικό εμπόριο διεξάγεται από ελάχιστες ιδιωτικές επιχειρηματικές μονάδες και ορισμένες δυναμικές συνεταιριστικές οργανώσεις και ομάδες βιοκαλλιεργητών (Συνεταιριστικές ενώσεις και ομάδες βιοκαλλιεργητών δραστηριοποιούνται μόνο στον τομέα των εξαγωγών). Οι εξαγωγές περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο ελαιόλαδο, σταφίδα και μέχρι πρότινος βαμβάκι· σε αποσπασματική βάση γίνονται επίσης εξαγωγές μικροποσοτήτων εσπεριδοειδών, κρασιού και κηπευτικών.

Όσον αφορά τις τιμές πώλησης σε γενικές γραμμές και με βάση τις επικρατούσες τάσεις στις λιανικές τιμές των συμβατικών προϊόντων, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι:

- α) οι εμφανώς υψηλότερες λιανικές τιμές εμφανίζονται κυρίως σε τυποποιημένα προϊόντα (βιολογικό ελαιόλαδο, ζυμαρικά, όσπρια) και σε εισαγόμενα (ρύζι, τοματοπελτές, μαρμελάδες),
- β) πολύ μικρές (ή και ανύπαρκτες) είναι οι διαφορές στην περίπτωση των κρασιών (αν και η διατιθέμενη ποικιλία είναι περιορισμένη), και
- γ) σημαντικές είναι οι διαφορές στην περίπτωση ορισμένων νωπών οπωροκηπευτικών ενώ ελάχιστες σε άλλα· είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι η διατιθέμενη μικρή ποικιλία οπωροκηπευτικών περιορίζονται σε μικρό αριθμό καταστημάτων.

3.4.8 Πρόβλεψη εξέλιξης καταναλωτικών / διατροφικών συνηθειών

Παρακάτω παρατίθενται κάποιοι σοβαροί λόγοι για τους οποίους προτιμούνται και θα πρέπει να συνεχιστεί η κατανάλωση των βιολογικών προϊόντων έναντι των συμβατικών, προσδιορίζοντας παράλληλα την προσφορά τους σε θέματα όπως η ποιότητα, η υγιεινή διατροφή και η προστασία του περιβάλλοντος.

1. Η βιολογική γεωργία συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος, (προωθεί την βιοποικιλότητα και την αειφορία της υπαίθρου) και στη διατήρηση της καθαρότητας των υδάτινων πόρων, μειώνοντας την παραγωγή και χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων. Με σεβασμό στους ρυθμούς της φύσης, οι βιοκαλλιεργητές συνδυάζουν την παράδοση με την σύγχρονη γνώση, καλλιεργούν σε μικρές εκτάσεις χρησιμοποιώντας μόνο φυσικά λιπάσματα και χωρίς φυτοφάρμακα, προστατεύοντας το έδαφος, την ατμόσφαιρα και τα αποθέματα νερού. Επιπλέον, ενισχύουν τη γονιμότητα του εδάφους εναλλάσσοντας τα είδη που καλλιεργούν και επιτρέπουν την φυσική ωρίμανση των καρπών χωρίς να εντατικοποιούν ή να επιταχύνουν την παραγωγή με τεχνητές μεθόδους. Οι γεωργικές εκτάσεις προστατεύονται από την ερημοποίηση και τη διάβρωση του εδάφους.
2. Είναι γεγονός ότι αγοράζοντας βιολογικά προϊόντα, αγοράζετε περισσότερο προϊόν σε αντίθεση με τα συμβατικά τα οποία περιέχουν 20-30% περισσότερο νερό στην σύστασή τους. Η συγκέντρωση μεγάλων ποσοτήτων νερού στα συμβατικά προϊόντα οφείλεται καθαρά στην χρήση χημικών λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και άλλων χημικών ουσιών οι οποίες χρειάζονται περισσότερο νερό για να απορροφηθούν με αποτέλεσμα να "αραιώνονται" οι θρεπτικές τους ουσίες.
3. Δεν χρησιμοποιούνται ορμόνες που θα αυξήσουν την παραγωγή και το βάρος -σε νερό- του κάθε καρπού και οι ποικιλίες που καλλιεργούνται δεν επιλέγονται για την μεγάλη παραγωγή τους αλλά για τη θρεπτική αξία, τη γεύση, την καλή προσαρμογή στις συνθήκες της χώρας, και σε ενδεχόμενη προσβολή από αρρώστιες ή έντομα, δε μπορεί ο παραγωγός να προσφύγει σε δραστικές - χημικές λύσεις για να σώσει την ποσότητα της παραγωγής του.
4. Επιτυγχάνεται η οικονομία των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Οι χημικές βιομηχανίες παραγωγής λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων είναι εξαιρετικά ενεργοβόρες.
5. Προστατεύουν την υγεία του καταναλωτή. Είναι γνωστό ότι τα αγροχημικά που χρησιμοποιούνται στη συμβατική γεωργία έχουν προσθετική δράση στον ανθρώπινο οργανισμό. Στην βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, άνθρωποι με μεράκι για το αντικείμενο τους επιμένουν στον υγιεινό τρόπο καλλιέργειας και εκτροφής χρησιμοποιώντας μεθόδους φιλικές προς το περιβάλλον, χωρίς την χρήση χημικών λιπασμάτων, εντομοκτόνων παρασιτοκτόνων και ορμονών. Με αυτό τον τρόπο παράγονται υγιεινά, φυσικά προϊόντα απαλλαγμένα από τοξικές ουσίες οι οποίες παραμένουν και συγκεντρώνονται μέσα από την τροφική αλυσίδα στα τρόφιμα συμβατικής καλλιέργειας και εκτροφής που φθάνουν στο τραπέζι μας.
6. Στη βιολογική γεωργία η χρήση των μεθόδων φυτοπροστασίας, ζιζανιοκτονίας και λίπανσης είναι ασφαλής και δεν επιβαρύνεται η υγεία του παραγωγού.
7. Τα βιολογικά προϊόντα έχουν εξαιρετική γεύση. Αυτό είναι το μήνυμα που παίρνουμε από τους καταναλωτές. Η φυσική διαδικασία με την οποία

αναπτύσσονται τα βιολογικά προϊόντα, τους επιτρέπει να διατηρούν ανέπαφη τη φυσική τους σύσταση, τα θρεπτικά συστατικά και τις βιταμίνες τους. Τον πλούτο αυτό των βιολογικών προϊόντων φανερώνει η μεστή γεύση και το αυθεντικό τους άρωμα.

8. Τα βιολογικά προϊόντα έχουν υψηλή διατροφική αξία. Αυτό συμβαίνει γιατί έχουν μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε φυσικά σάκχαρα, μέταλλα, ιχνοστοιχεία και μικρότερη περιεκτικότητα σε νερό. Επίσης σύμφωνα με σχετικές μελέτες, έχουν μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε βιταμίνες και αντιοξειδωτικές ουσίες. Τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας, σε σχέση με τα συμβατικά, περιέχουν 20-30% λιγότερο νερό, και μεγαλύτερες συγκεντρώσεις πρωτεϊνών, βιταμινών, ιχνοστοιχείων, μεταλλικών αλάτων και ενζύμων. Επίσης, τα βιολογικά προϊόντα δεν περιέχουν συντηρητικά, πρόσθετα και διάφορες χημικές ουσίες στην σύνθεσή τους. Είναι η καλύτερη πρόταση για μια ισορροπημένη και φυσική διατροφή. Αποτελούν την καλύτερη πρόταση για την παιδική διατροφή. Οι βιταμίνες, τα ιχνοστοιχεία και τα άλλα θρεπτικά συστατικά που περιέχουν διατηρούνται ανέπαφα, μεταβολίζονται και απορροφώνται καλύτερα από τον οργανισμό, χτίζοντας τα θεμέλια για την γερή ανάπτυξη των παιδιών.
9. Η βιολογική γεωργία είναι μια σύνθεση υψηλής επιστημονικής προσέγγισης και παραδοσιακών γεωργικών πρακτικών που τείνουν να εκλείψουν.
10. Την αυθεντικότητα των προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας προασπίζει η ίδια η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως απαιτεί ο Ευρωπαϊκός κανονισμός 2092/91, η διαδικασία παραγωγής των προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας και εκτροφής ελέγχεται σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας και της επεξεργασίας τους από αρμόδιους εγχώριους και ξένους οργανισμούς πιστοποίησης. Όλα τα προϊόντα βιολογικής παραγωγής φέρουν πάντα την ένδειξη "βιολογικό προϊόν", το σήμα του οργανισμού που τα πιστοποιεί καθώς και τον ειδικό αριθμό πιστοποίησης. Προϊόντα που εμφανίζονται στην αγορά ως "οικολογικά", "υγιεινά", "ολικής αλέσεως" κ.λ.π. δεν έχουν καμία σχέση με τα πιστοποιημένα βιολογικά προϊόντα και δεν εξασφαλίζουν καμιά εγγύηση στον καταναλωτή. Βάζοντας λοιπόν στο καθημερινό μας τραπέζι πιστοποιημένα βιολογικά προϊόντα, κάνουμε το πρώτο βήμα για μια καλύτερη ζωή.

3.5. Προβλήματα της βιολογικής Γεωργίας

Τα τελευταία τρία χρόνια ο ρυθμός αύξησης των εκτάσεων της βιολογικής γεωργίας έχει μειωθεί, γεγονός αναμενόμενο σε κάποιο βαθμό. Όμως σημαντικά επέδρασε σε αυτή την ανάπτυξη της ανάπτυξης και η έλλειψη πολιτικής του Υπουργείου Γεωργίας, ο τερματισμός των επιδοτήσεων μετά την παρέλευση της πενταετίας και οι γενικότερες γραφειοκρατικές δυσκολίες που προστέθηκαν για την ένταξη στα προγράμματα επιδοτήσεων. Τέλος εξίσου σημαντικό αρνητικό ρόλο, έπαιξε η προσπάθεια του Υπουργείου Γεωργίας (τέλος 2000 μέχρι τα μέσα του 2001) να καταργήσει τους Οργανισμούς Πιστοποίησης γεγονός που δημιούργησε ανασφάλεια και γενικότερη σύγχυση στο χώρο της βιολογικής γεωργίας.

Προϊόντα τα οποία βρίσκονται σε Καθεστώς Ελέγχου (Κ.Ε.) δεν μπορούν ακόμη να πωληθούν στην αγορά, διότι δεν έχουν συμπληρωθεί ακόμη οι δώδεκα πρώτοι μήνες από την ένταξή τους στη βιολογική καλλιέργεια για να λάβουν το σήμα του βιολογικού προϊόντος. Κατά συνέπεια το σύνολο των βιολογικών προϊόντων που μπορούν να φτάσουν στην αγορά είναι σημαντικά μικρότερο. Ως αποτέλεσμα του περιορισμένου ρυθμού ανάπτυξης της βιολογικής γεωργίας, ο οποίος παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, έχει αυξηθεί σημαντικά το ποσοστό των προϊόντων που βρίσκονται στο πλήρες βιολογικό στάδιο και αντίστοιχα έχει μειωθεί αυτό των μεταβατικών. Αυτή η ποιοτική διαφοροποίηση είναι μεν σημαντική, δεν δημιουργεί όμως ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα, καθώς το απόλυτο μέγεθος των εκτάσεων της βιολογικής γεωργίας βρίσκεται σε στασιμότητα.

Στις περισσότερες χώρες στις οποίες εξάγονται ελληνικά βιολογικά προϊόντα, το ενδιαφέρον εστιάζεται, κατά κύριο λόγο, στα πλήρως βιολογικά προϊόντα. Για όσα βρίσκονται στο μεταβατικό στάδιο, το ενδιαφέρον είναι περιορισμένο ή ανύπαρκτο αλλά και οι τιμές, τις περισσότερες φορές, δεν είναι αρκετά υψηλές.

Λόγω της φύσεως της γεωργικής παραγωγής η οποία βασίζεται στις βιολογικές λειτουργίες των φυτών και των ζώων και εξαρτάται από πολλούς εξωτερικούς φυσικούς παράγοντες, τα τεχνικά προβλήματα που ανακύπτουν από την όλη προσπάθεια του ανθρώπου να μεταποιήσει την αποτελεσματικότητα της γεωργικής δραστηριότητας του ως προς την ποιότητα και την ποσότητα των παραγόμενων προϊόντων με τα μέσα που διαθέτει, είναι ιδιόμορφα, πολυσύνθετα και δύσκολα.

Γενικά η αντιμετώπιση των τεχνικών προβλημάτων της γεωργίας εξαρτάται από την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας καθώς και από την έκταση και τον τρόπο εφαρμογής των συμπερασμάτων και των μεθόδων των κλάδων της επιστήμης, όπως είναι η Βιολογία, η Χημεία και η Φυσική.

Στα τεχνικά προβλήματα της Ελληνικής Γεωργίας συγκαταλέγονται :

- Ο εντοπισμός και η πλήρης αξιοποίηση των υδατικών πόρων της χώρας για την επέκταση των αρδευομένων εκτάσεων, και
- η δημιουργία νέων βελτιωμένων ποικιλιών φυτών και φυλών ζώων με υψηλότερες αποδόσεις, μεγαλύτερη αντοχή στις ασθένειες και τα έντομα και ομαλότερη εποχιακή κατανομή του όγκου της παραγωγής (πρώιμες και όψιμες ποικιλίες) με βιολογικά μέσα.

Τα κυριότερα οικονομικά προβλήματα είναι:

- Η σχετικά μικρή παραγωγικότητα του γεωργικού τομέα σε σχέση με τους υπόλοιπους εξωγεωργικούς τομείς.
- Το χαμηλό μέσο κατά κεφαλή εισόδημα των γεωργών σε σύγκριση πάλι με τα αντίστοιχα εισοδήματα των άλλων τομέων της οικονομίας. Το μέσο εισόδημα κατά απασχολούμενο στη γεωργία μόλις που καλύπτει το 50% του αντίστοιχου των απασχολούμενων στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας, γι' αυτό συσσωρεύονται τα αγροτικά χρέη.
- Παρά το σχετικό μεγάλο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού ($\approx 17\% - 19\%$) που απασχολείται στη γεωργία, εμφανίζονται εποχιακές και μόνιμες ελλείψεις εργατικών χεριών στη γεωργία όπως: συλλογή ελαιοκάρπου, βιομηχανικής ντομάτας, συγκομιδή σταφυλιών κ.α.
- Η σύνθεση, η διάρθρωση της γεωργικής παραγωγής από πλευράς προϊόντων ή και ομοειδών κλάδων παραγωγής δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της εσωτερικής καταναλώσεως, αλλά και της εξωτερικής αγοράς. Έτσι η φυτική παραγωγή αντιπροσωπεύει περίπου το 64% της συνολικής αξίας της γεωργικής παραγωγής, η συμμετοχή της ζωικής είναι περίπου 32%, της δασικής 2% και της αλιείας 2%, ενώ θα έπρεπε με βάση τις ανάγκες η ζωική να ήταν 30% με 40% αυξημένη.
- Η ποιότητα των γεωργικών προϊόντων και η εποχιακή κατανομή τους δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της εγχώριας και διεθνούς ζήτησεως που είναι ανελαστική για βασικά πρωτογενή ελληνικά προϊόντα, πολλά από τα οποία είναι ευπαθή.
- Η ανεπαρκής οργάνωση και αποδοτικότητα της εμπορίας και μεταποίησης των βιολογικών γεωργικών προϊόντων.

- Τα προβλήματα οργάνωσης και συλλογικής δραστηριοποίησης των αγροτών.
- Η προχωρημένη ηλικία ενός σημαντικού ποσοστού των Ελλήνων Γεωργών, η περιορισμένη επαγγελματική κατάρτιση και το χαμηλό μορφωτικό και βιοτικό τους επίπεδο, καθώς και οι συνθήκες διαβίωσής τους.

Πρόβλημα αποτελεί για τη χώρα μας η έλλειψη οργανικών λιπασμάτων για να καλύψουμε τις μελλοντικές ανάγκες της βιολογικής γεωργίας, Τα διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα π.χ. που παράγουν ζωοτροφές, οι οποίες θέλουν λιπάσματα για να παραχθούν, δεν έχουν στον ανάλογο βαθμό αναπτυγμένη κτηνοτροφία, ούτως ώστε η ζωοτροφή να επιστρέφει ανακυκλούμενη με το κύκλωμα της κοπριάς (π.χ. η Αν. Μακεδονία και Θράκη παράγει το 50% των συμπυκνωμένων ζωοτροφών στη χώρα, ενώ συμμετέχει στην παραγωγή κρέατος μόνο με 10%).

Άλλο κενό που παρατηρείται είναι ότι δεν πραγματοποιείται συστηματική κομποστοποίηση με την ανακύκλωση των σκουπιδιών, τα οποία περιέχουν μεγάλες ποσότητες οργανικών ουσιών. Επίσης, τα απόβλητα των πόλεων με κατάλληλο χειρισμό μπορούν να χρησιμοποιηθούν για οργανική λίπανση.

Δεν νοείται ανακύκλωση στη φύση, όταν τα περισσότερα είδη ή ποσότητες του οικοσυστήματος δε συμμετέχουν, αφού χάνονται στη θάλασσα ή καταστρέφονται όπως τα οικιακά απορρίμματα και οι αποχετεύσεις. Η χρησιμοποίηση υγρών βιολογικού καθαρισμού του Δήμου στη Θεσσαλονίκη για άρδευση γεωργικών καλλιεργειών έδωσε καλά αποτελέσματα.

Θα πρέπει λοιπόν να γίνει κατανοητό από τους παραγωγούς που εντάσσονται τώρα ή πρόκειται να ενταχθούν στη βιολογική γεωργία, ότι τουλάχιστον τα πρώτα δύο χρόνια κατά τα οποία θα έχουν σήμα μεταβατικού σταδίου, θα συναντήσουν σημαντικές δυσκολίες στην πώληση των προϊόντων του, κυρίως στις αγορές του εξωτερικού.

Οπωσδήποτε αυτή η μείωση της ανάπτυξης της βιολογικής γεωργίας σχετίζεται και με άλλους παράγοντες. Καθώς αυξάνεται το μέγεθος της βιολογικής γεωργίας, ο κλάδος έρχεται αντιμέτωπος με τα δομικά προβλήματα της ελληνικής γεωργίας, τα οποία είναι πολύ δύσκολο να ξεπεραστούν, τουλάχιστον όσο δεν υπάρχει ένα ολοκληρωμένο και μακροπρόθεσμο σχέδιο.

Το ποσοστό της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα, συγκρινόμενο με τα αντίστοιχα στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής ένωσης, είναι από τα χαμηλότερα. Σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ε.Ε. έχουν σχεδιαστεί συγκεκριμένα προγράμματα για την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας που έχουν αρχίσει πια να αποδίδουν. Στην Ελλάδα όλα έχουν αφηθεί στην τύχη τους και έχει χαθεί πολύτιμο έδαφος στη σημαντική ευκαιρία που είχε η χώρα μας να υποστηρίξει τα αγροτικά της προϊόντα στο διεθνή ανταγωνισμό.

Επιπλέον, έχει πια καταστεί προφανής η ανάγκη για καλύτερη και πιο επαγγελματική οργάνωση όλου του χώρου της βιολογικής γεωργίας, όσον αφορά στα θέματα παραγωγής, τεχνογνωσίας, μεταποίησης, συσκευασίας, τυποποίησης, εμπορίας, διαφήμισης, ενημέρωσης και προώθησης. Χρειάζεται να γίνουν πολλά και οργανωμένα βήματα τα επόμενα χρόνια.

4. Ανάλυση των προοπτικών της ελληνική βιολογικής γεωργίας – Εξέταση των εξελίξεων σε εθνικό επίπεδο

4.1 Αγροπεριβαλλοντική Πολιτική και Βιολογική Γεωργία

Μέσα στα πλαίσια της αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής η γενικά αναφερόμενη ως αιεφόρος γεωργία περιλαμβάνει ως διακριτή, και σχετικά καλά περιγεγραμμένη, οντότητα τη βιολογική γεωργία.

Η βιολογική γεωργία έχει δεκαετή παρουσία στην Ελλάδα. Είναι ως εκ τούτου σε πολύ πιο προχωρημένη φάση ωριμότητας σε σχέση προς εφαρμογές βελτίωσης της συμβατικής γεωργίας (αιεφόρος - ολοκληρωμένη παραγωγή) που βρίσκονται σήμερα στο ξεκίνημα τους. Οι ιδιομορφίες της χώρας μας την καθιστούν ιδιαίτερα κατάλληλη για την επιτυχία της βιολογικής γεωργίας.

Ιδιαίτερα μάλιστα πολλά από τα μικρά απομονωμένα νησιά, όπου λόγω της γεωγραφικής απομόνωσης είναι πολύ πιο εύκολο να ελαχιστοποιηθούν οι χημικές εισροές για φυτοπροστασία, είναι δυνατή η σύνδεση της προσφοράς βιολογικών προϊόντων με την αγορά που δημιουργείται με τον τουρισμό.

Η βιολογική γεωργία δεν αποτελεί τη λύση για τα περιβαλλοντικά ζητήματα της χώρας, αφού δεν μπορεί να υποκαταστήσει τον κύριο όγκο της συμβατικής γεωργικής παραγωγής. Με τις πιο αισιόδοξες προβλέψεις δεν είναι ρεαλιστικό να ελπίζουμε μεσοπρόθεσμα, ότι θα ξεπερνούσε το 5% της έκτασης.

Με όλες τις παραπάνω επισημάνσεις είναι ένα πολύ σημαντικό πρόγραμμα που μπορεί με κατάλληλο χωροταξικό σχεδιασμό να συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, να συμβάλει στην ανάπτυξη της υπαίθρου, στην αύξηση της απασχόλησης (σαν σύστημα έντασης εργασίας) και των τοπικών εισοδημάτων.

Παρά το γεγονός, ότι η βιολογική γεωργία είναι σήμερα διεθνώς το πιο "ορισμένο" και περιγεγραμμένο είδος γεωργίας, υφίστανται μεγάλες διαφορές αντιλήψεων που έχουν - δυνητικά- τόσο μεγάλες επιπτώσεις και στο κόστος παραγωγής και στην ανταγωνιστικότητα. Είναι ως εκ τούτου επιβεβλημένη η εγρήγορση ως προς τον προσανατολισμό της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα, μέσα στα όρια της Ε.Ε.

Η Ε.Ε. υιοθετεί ένα πολύ αυστηρό πρότυπο για τη βιολογική γεωργία. Μερικές μάλιστα ευρωπαϊκές χώρες έχουν πρόθεση να αυξήσουν σημαντικά την συμμετοχή της βιολογικής γεωργίας, π.χ. Αυστρία (όπου ήδη το 10% της παραγωγής είναι βιολογική) και Δανία (που προτίθεται μέχρι το 2020 να έχει μετατρέψει τη μείζονα παραγωγή της σε βιολογική) μέσα στα πλαίσια αυτού του αυστηρού προτύπου.

Χώρες, όμως, με πιο τεχνοκρατικό προσανατολισμό κατατείνουν σε ένα πρότυπο που λίγο απέχει από ότι θεωρούμε τη σύγχρονη εκδοχή της αιεφόρου γεωργίας, με πολύ λιγότερους περιορισμούς από ότι τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Είναι, ως εκ τούτου, παραπάνω από πιθανή η εισαγωγή από τρίτες χώρες προϊόντων που θα έχουν την επισήμανση "βιολογικό προϊόν" με τη διαφορά, ότι θα έχουν γίνει με τελείως διαφορετικούς κανόνες από ότι στην Ε.Ε. (π.χ. με βιοτεχνολογικά μέσα, με μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τις εισροές χημικών προϊόντων) άρα και με πολύ πιο ανταγωνιστικό κόστος παραγωγής.

Στην Ελλάδα έχει ήδη γίνει μια σημαντική προσπάθεια να παρακολουθήσουμε με τη βιολογική καλλιέργεια τον ίδιο ρυθμό εμπλοκής που έχουν κατά μέσο όρο οι άλλες χώρες της Ε.Ε., καλύπτοντας τη χρονική υστέρηση που είχαμε. Να σημειωθεί μάλιστα, ότι η υστέρησή μας αυτή αφορά περισσότερο χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης και λιγότερο τις ομόλογες με την Ελλάδα από πλευράς περιβάλλοντος.

4.1.1 Εθνικό Πρόγραμμα Βιολογικής Γεωργίας

Το εθνικό πρόγραμμα βιολογικής γεωργίας εγκρίθηκε με την Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ε(95)1391 της 26.7.95, και τροποποιήθηκε με την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ε(1999)12 της 20-01-1999. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής της βιολογικής γεωργίας καθορίζονται από τις εξής αποφάσεις:

- α. Απόφαση Υπουργών Γεωργίας και Οικονομικών 202/394999/4-1-1996
- β. Απόφαση Υπουργού Γεωργίας 67352/617/22-4-1996
- γ. Απόφαση Υπουργού Γεωργίας 79198/2118/29-11-1996
- δ. Απόφαση Υπουργών Γεωργίας και Οικονομικών 349/333199/1314/2-3-1999
- ε. Απόφαση Υπουργού Γεωργίας 93105/657/8-3-1999

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

- Η μείωση της ρύπανσης που προκαλεί η γεωργία
- Η προστασία της άγριας χλωρίδας και πανίδας
- Η διατήρηση της βιοποικιλότητας των αγροτικών οικοσυστημάτων
- Η αειφορική διαχείριση των εδαφικών πόρων
- Η προστασία της δημόσιας υγείας
- Η δημιουργία σταθερών νησίδων βιοκαλλιέργειας, μέσα από μικρές οικονομίες κλίμακας
- Σχετικά ομοιόμορφη κατανομή σε εθνικό επίπεδο, ώστε το πρόγραμμα να λειτουργήσει επιδεικτικά

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Οι περιοχές εφαρμογής καθορίζονται από τα Νομαρχιακά Προγράμματα Βιολογικής Γεωργίας και από την κατανομή του Εθνικού Αποθέματος. Το Νομαρχιακό Πρόγραμμα κατανέμει τις εκτάσεις κατά καλλιέργεια σε επίπεδο Νομού, λαμβάνοντας υπόψη τα κάτωθι κριτήρια:

- Τον κύριο παραγωγικό χαρακτήρα του Νομού (γεωργικός, κτηνοτροφικός).
- Την ποσοστιαία κατανομή των συμβατικών καλλιεργειών του Νομού.
- Τα ιδιαίτερα τοπικά προϊόντα του Νομού π.χ. Π.Ο.Π κλπ.
- Την κατανομή των ήδη ενταχθέντων στο πρόγραμμα Βιολογικής Γεωργίας, κατά την περίοδο 1995-1997, καλλιεργειών σε επίπεδο Νομού.
- Τη διαγραφόμενη ζήτηση σε βιολογικά προϊόντα, όπως π.χ. συγκεκριμένες εμπορικές προτάσεις ή εμπορικές συμφωνίες με ομάδες βιοκαλλιεργητών κλπ.

Το Νομαρχιακό Πρόγραμμα κατανέμει τις εκτάσεις χωροταξικά σε γεωγραφικές ζώνες σε επίπεδο Νομού, λαμβάνοντας υπόψη τα κάτωθι κριτήρια:

- Την ανάγκη προστασίας των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών, όπως περιοχές Δικτύου «Φύση 2000», παραποτάμιες (οι περιοχές που εκτείνονται σε πλάτος μέχρι 300μ έναντι και έναντι από της όχθης των ποταμών όπως καθορίζονται στους χάρτες κλίμακας 1:5000 της ΓΥΣ), παραλίμνιες (ορίζονται οι περιοχές που εκτείνονται σε πλάτος μέχρι 600μ από τις όχθες των λιμνών όπως αυτές καθορίζονται στους χάρτες κλίμακας 1:5000 της ΓΥΣ), παράκτιες (ορίζονται οι περιοχές που εκτείνονται σε πλάτος μέχρι 1000μ από την ακτογραμμή όπως αυτή καθορίζεται στους χάρτες κλίμακας 1:5000 της ΓΥΣ).
- Την προτεραιότητα ενίσχυσης μειονεκτικών περιοχών (ορεινές, νησιωτικές κλπ).
- Την ύπαρξη μικροκλιματικών και επιδημιολογικών δεδομένων ευνοϊκών για τη βιοκαλλιέργεια.

- Την ανάγκη γεωγραφικής συγκέντρωσης του Νομαρχιακού Προγράμματος, σε ορισμένες Κοινότητες ή ομάδες Κοινοτήτων, για τη δημιουργία θυλάκων βιολογικής γεωργίας.

5. Πρόβλεψη εξέλιξης και κατευθύνσεων της ελληνική βιολογικής γεωργίας και των κρίσιμων συντελεστών επιτυχίας

Σε χώρες, όπως η Ελλάδα, όπου ο γεωργοκτηνοτροφικός τομέας εξακολουθεί να παραμένει σημαντικός - για λόγους οικονομικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς, αλλά και πολιτισμικούς - είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υπάρχουν διαθέσιμα ποσοτικά δεδομένα-δείκτες, που να απεικονίζουν τη σχετική παραγωγική δομή της χώρας και τις αλλαγές της σε περιφερειακό επίπεδο. Τα στοιχεία αυτά, αφού συμπληρωθούν με κατάλληλα ποιοτικά δεδομένα, μπορούν να αποτελέσουν στρατηγικές παραμέτρους για τον αναπροσανατολισμό της περιφερειακής παραγωγικής βάσης, την ενδυνάμωση της τοπικής κοινωνικοοικονομικής συνοχής και την επιτάχυνση της σύγκλισης της χώρας με τους στοχοθετημένους δείκτες ευημερίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άλλωστε, η δημιουργία και η χρήση τέτοιων δεικτών προβλέπεται και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (έγγραφο COM(2001) 144/20.03.2001 με τον τίτλο: «Δείκτης 15: Τάσεις»). Η έννοια του δείκτη, όπως νοείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αναφέρεται στην ανάγκη ποσοτικής έκφρασης και μέτρησης της εξειδίκευσης, της εντατικοποίησης και της εκτατικοποίησης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Συγκεκριμένα, προτείνεται η χρήση της κοινοτικής τυπολογίας τεχνικοοικονομικών προσανατολισμών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 85/377) για να επισημανθούν οι πτυχές της εντατικοποίησης, της εξειδίκευσης και των ζωνών παραγωγής. Παράλληλα, συστήνεται η λεπτομερέστερη ανάλυση της τυπολογίας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων για τη βελτίωση των πληροφοριών σχετικά με τη γεωγραφική κατανομή των διαφόρων ειδών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Για τους εξεταζόμενους τεχνικοοικονομικούς προσανατολισμούς, γενικά, οι διαφοροποιήσεις των γεωργικών εκμεταλλεύσεων δεν είναι μεγάλες, μεταξύ των δύο χρονικών περιόδων αναφοράς 1991 και 1999/2000, αφού οι σχετικοί συντελεστές συσχέτισης Pearson είναι αρκετά υψηλοί.

Το γεγονός αυτό υποδηλώνει και τις μικρές διαρθρωτικές αλλαγές στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, κατά εξεταζόμενο τεχνικοοικονομικό προσανατολισμό, που φαίνεται να έχουν επέλθει, αλλά και το σημαντικό πρόβλημα υστέρησης εκσυγχρονισμού του παραγωγικού συστήματος της ελληνικής γεωργίας προς τα νέα δεδομένα και τις διαφαινόμενες προοπτικές. Βέβαια, εγγενή διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των πόρων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, όπως το αμετακίνητο της γεωργικής γης και του επενδεδυμένου κεφαλαίου σ' αυτήν, σε συνδυασμό με λοιπά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γεωργίας (μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο γεωργών και μεγάλη ηλικιακή δομή, έλλειψη διαδοχής, κατακερματισμένο και αδύναμο συνεταιριστικό κίνημα, μειωμένες ιδιωτικές επενδύσεις κ.λπ.), επιτείνουν τη δυσχέρεια των εκσυγχρονιστικών αλλαγών.

Σκοπός της σημερινής εντατικής γεωργίας είναι η αύξηση της απόδοσης ανά στρέμμα, με μεγάλη ενεργειακή σπατάλη, με χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, ενισχυτών ανάπτυξης, αλόγιστη εκμηχάνιση και σπατάλη των υδάτινων πόρων.

Οδηγεί στην αποσύνθεση της παραγωγής από το έδαφος και στις μονοκαλλιέργειες. Δημιουργείται έτσι μεγάλη ρύπανση των υδάτων του εδάφους, διάβρωση και απώλεια εδαφών.

Επίσης οι καταναλωτές βρίσκουν κακής ποιότητας προϊόντα, είναι ολοένα και λιγότερο ικανοί να εξακριβώσουν την ποιότητα τους, λόγω του αυξημένου βαθμού της επεξεργασίας τους και

της όλο και μεγαλύτερης απόστασης μεταξύ των σημείων παραγωγής και κατανάλωσης. Υπάρχει λοιπόν ανάγκη στροφής προς τη βιολογική γεωργία.

Η ανάγκη πληροφόρησης των παραγωγών για τις νέες τάσεις καλλιέργειας οι οποίες να μην επιβαρύνουν τόσο πολύ το περιβάλλον αλλά και να είναι ασφαλή για τη δημόσια υγεία είναι απαραίτητη στις μέρες μας ώστε να καταστήσουμε τα Ελληνικά προϊόντα πιο ανταγωνιστικά στην παγκόσμια αγορά.

Ειδικότερο αντικείμενο εξέτασης και μελέτης είναι η αγροτική έρευνα η οποία πρέπει να αποτελέσει την εξελισσόμενη σχέση του κόστους παραγωγής και διάθεσης και συνεπώς και των τιμών που καταβάλλει ο καταναλωτής, με τη, συνεχώς διευρυνόμενη, αξίωση βελτίωσης της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων. Η αναγκαιότητα της μελέτης αυτής καθίσταται σαφέστερη αν συνεκτιμηθεί η διαπίστωση ότι η ταυτόχρονη μείωση του κόστους και των τιμών με τη βελτίωση της ποιότητας δεν είναι πάντοτε εφικτή. Αντιθέτως, τα πρόσθετα κόστη που συνεπάγεται η βελτίωση της ποιότητας για συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων (Π.Ο.Π., οικολογικά) αλλά και η προσαρμογή στις απαιτήσεις της ασφαλούς διατροφής και των αναγκαίων συναφών πιστοποιήσεων, ενδέχεται να οδηγήσουν σε αυξημένο κόστος των συγκεκριμένων αγροτικών προϊόντων.

Η αγροτική έρευνα στην Ελλάδα παρουσιάζει σαφή υστέρηση τόσο σε αριθμό προγραμμάτων και πρωτοβουλιών όσο και σε απορροφούμενα κεφάλαια. Η υστέρηση αυτή οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στην παρατηρούμενη αδυναμία εκτίμησης των σοβαρών πλεονεκτημάτων που μπορεί να παράσχει στην ανταγωνιστικότητα του γεωργικού τομέα η έγκαιρη επισήμανση της ορθολογικής λειτουργίας του και η σύνδεση και προσανατολισμός της λειτουργίας αυτής με τις ανάγκες των αγορών και την εξ αυτών ζήτηση αγροτικών προϊόντων.

Η προηγούμενη διαπίστωση επιβάλλει την άμεση ανάληψη μίας προσπάθειας εμβολιασμού των παραγωγών και διακινητών της αγροτικής παραγωγής με τις αρχές και τους γενικότερους και ειδικότερους στόχους της αγροτικής έρευνας, ώστε να δημιουργηθεί και να διαχυθεί η ανάλογη "κουλτούρα" στον αγροτικό τομέα. Θα αποτελέσει ανεπίτρεπτη παράλειψη η μη αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχονται από το Γ' ΚΠΣ για την αναβάθμιση του ρόλου και των προσέγγιση των δυνατοτήτων της αγροτικής έρευνας στην Ελλάδα.

Έργο της αγροτικής έρευνας επίσης, αποτελεί ο προσδιορισμός των ειδικότερων στοιχείων της ποιότητας κατά κατηγορία των αγροτικών προϊόντων στη βάση της διάκρισης τριών επιπέδων ποιότητας, δηλαδή:

- του επιπέδου της στοιχειώδους ποιότητας,
- του επιπέδου της αποδεκτής ποιότητας και
- του επιπέδου της ειδικής ποιότητας.

Η βιοκαλλιέργεια μπορεί να αποτελέσει μια ελκυστική οικονομική δραστηριότητα, με ενδιαφέρουσες προοπτικές τόνωσης του αγροτικού εισοδήματος, καθώς ο παραγωγός έχει την δυνατότητα να αξιώνει μια υψηλότερη τιμή για την καλύτερη ποιότητα των προϊόντων που προσφέρει. Παρακάτω αναφέρονται τα κίνητρα τα οποία θα ωθήσουν τον παραγωγό να ασχοληθεί με την βιολογική καλλιέργεια και οι προϋποθέσεις εξάπλωσης της Ελληνικής βιολογικής γεωργίας.

Τα κίνητρα που μπορούν να ωθήσουν έναν παραγωγό να ασχοληθεί με την βιολογική γεωργία είναι:

- Πρώτα απ' όλα η θέληση του συγκεκριμένου παραγωγού να παράγει προϊόντα που διασφαλίζουν την υγεία του καταναλωτή και την προστασία του περιβάλλοντος, χωρίς την χρήση συνθετικών αγροχημικών.
- Η ενημέρωση των αγροτών σε θέματα βιολογικής γεωργίας, ώστε να πεισθούν για την βιωσιμότητα της μεθόδου και να την αποδεχθούν.

- Η αξιοποίηση των προγραμμάτων του Γ' Κ.Π.Σ. σε Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο.
- Η οικονομική ενίσχυση των βιοκαλλιεργητών, τόσο κατά την μεταβατική περίοδο όσο και κατά την μετέπειτα πορεία των βιοκαλλιεργητών.
- Η οργάνωση του συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων, για την αξιόπιστη κυκλοφορία τους στην Ελληνική και Διεθνή αγορά.
- Απλοποίηση της διαδικασίας ένταξης του βιοκαλλιεργητή στην βιολογική γεωργία, καθώς και στο σύστημα πιστοποίησης.
- Η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής για την οργάνωση της εμπορίας – διακίνησης των βιολογικών προϊόντων.
- Έλεγχος της αγοράς σε ότι αφορά στη ζήτηση των βιολογικών προϊόντων και κατευθυντήριες γραμμές προς τους βιοκαλλιεργητές σε ότι αφορά στις ποσότητες που μπορεί να απορροφήσει η Ελληνική και Διεθνής αγορά.
- Η οργάνωση της διάθεσης των απαραίτητων για την άσκηση της βιολογικής γεωργίας εφοδίων, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τα προϊόντα φυτοπροστασίας.

Οι προϋποθέσεις εξάπλωσης της Ελληνικής βιολογικής γεωργίας είναι:

- Η οικονομική ενίσχυση των βιοκαλλιεργητών, τόσο κατά την μεταβατική περίοδο όσο και κατά την μετέπειτα πορεία των βιοκαλλιεργητών
- Η οργάνωση του συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων, για την αξιόπιστη κυκλοφορία τους στην Ελληνική και Διεθνή αγορά.
- Απλοποίηση της διαδικασίας ένταξης του βιοκαλλιεργητή στην βιολογική γεωργία, καθώς και στο σύστημα πιστοποίησης.
- Η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής για την οργάνωση της εμπορίας – διακίνησης των βιολογικών προϊόντων.
- Έλεγχος της αγοράς σε ότι αφορά στη ζήτηση των βιολογικών προϊόντων και κατευθυντήριες γραμμές προς τους βιοκαλλιεργητές σε ότι αφορά στις ποσότητες που μπορεί να απορροφήσει η Ελληνική και Διεθνής αγορά.
- Η ενημέρωση των αγροτών σε θέματα βιολογικής γεωργίας, ώστε να πεισθούν για την βιωσιμότητα της μεθόδου και να την αποδεχθούν.
- Η οργάνωση της διάθεσης των απαραίτητων για την άσκηση της βιολογικής γεωργίας εφοδίων, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τα προϊόντα φυτοπροστασίας.
- Η οργάνωση της βιολογικής γεωργίας στη γεωπονική εκπαίδευση, τόσο σε προπτυχιακό, όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο.
- Εκπαίδευση των γεωπόνων και άλλων επιστημόνων, οι οποίοι είτε θα γίνουν εκπαιδευτές των βιοκαλλιεργητών, είτε θα γίνουν τεχνικοί σύμβουλοι.
- Η δημιουργία τράπεζας πληροφόρησης σχετικά με την πρόοδο, τα επιτεύγματα και τις εμπειρίες από την άσκηση της βιολογικής γεωργίας.
- Η διεξαγωγή έρευνας, δηλαδή η χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων, προκειμένου να διερευνηθούν όλες οι δυνατές εναλλακτικές λύσεις για την εφαρμογή της βιολογικής γεωργίας στις κύριες καλλιέργειες του τόπου μας.

- Η ενίσχυση της υποδομής και η ίδρυση νέων ερευνητικών σταθμών και Ινστιτούτων που υπηρετούν τον γεωργικό τομέα.
- Η δημιουργία Εθνικού φορέα στα πλαίσια του Υπουργείου Γεωργίας που θα χαράζει την Πολιτική και θα είναι υπεύθυνος για την προώθηση όλων των θεμάτων που σχετίζονται με την βιολογική γεωργία.
- Η ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού σε ότι αφορά την ιδιαιτερότητα των βιολογικών προϊόντων και γενικότερα η ευαισθητοποίηση του σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος.

Χωρίς την πρόοδο και βαθμιαία επικράτηση της βιολογικής καλλιέργειας είναι αδύνατον να προχωρήσουμε ομαλά σαν κοινωνία, επειδή οι συμβατικές μέθοδοι της γεωργίας μολύνουν υπέρμετρα το περιβάλλον και στη συνέχεια δηλητηριάζουν τον άνθρωπο και ειδικώς τα παιδιά και τους νέους ανθρώπους.

Το μέλλον της χώρας μας λοιπόν, είναι συνυφασμένο με την πρόοδο και εξέλιξη της βιολογικής καλλιέργειας, που θα αποτελέσει, σίγουρα ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας και παραγωγής τροφίμων στην χώρα μας.